

Nyugatplusz

IV. évfolyam 4. szám

ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (FŐSZERKESZTŐ)
FŐVÉDNÖK: KONYÁRI JÁNOS • ARCULAT: KOVÁCS GÁBOR

újnyugat

IRODALMI KÖR

Andrew Topel, Fernando Aguiar, Roi Vaara műveivel

LUKÁCS SÁNDOR: A várakozó hóhér • SCHWALM ZOLTÁN: Szindbád-dal • SZAPPANOS GÁBOR: Meglepetés a Zöld Macsekban • PETŐCZ ANDRÁS – VARGA LILLA: A Macskanő és a holnap • TSANGYANG GYATSO: Lhasa háza • TÓZSÉR ÁRPÁD: A „bazini éjszaka” • HEGEDŰS MÁRIA: örvénylény • HEGYI BOTOS ATTILA: Éji templom • FELLINGER KÁROLY: Őrség • SZŰGYI ZOLTÁN: Élő többé... • MOLNÁR JÓZSEF: A Föld hangján

Rosa Gravino műve

„A művészetben nincsenek általános szabályok. Minden művészet maga teremti meg a szabályrendszerét; nincs jó és rossz, nincs szép és csúnya – egyéniségek vannak, akik szabadon alkotnak...”

Kocsis Zoltán (1952-2016)

VARGA IMRE

Körséta

Szó körül járkálsz.
Minden pillanatban más
jelentésbe lépsz.

A Nyugatplusz
megjelenését támogatta:

BUDAPEST
BUDAPESTI FŐVÁROSI ÖNKORMÉNYKÖZÖSÉG

BELVÁROSI
A JÖVŐ VÁROSA

HU ISSN 2064 2458

Ára: 950 Ft
16004

9 772064 245802

Legendák nyomában

az Újnyugat Irodalmi Kör és a József Attila Színház
közös irodalmi szalonja

Művészeti vezető: SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

„A Legendák nyomában-esteket az teszi különlegessé, hogy a publikum nemcsak múlt időben hallhat a magyar író- és költőgénuszokról. A Nyugat legendái ugyanis inspirálják, avagy vitára készítik az utódokat, ezért minden alkalommal a kortárs „válasz” is része a Szabó szerkesztette újnyugatos előadásoknak.”

Litera

A 2016/2017-es évad tervezett műsora:

Szeptemberben: A koronatanú és más „mesék” –
Kálloy Molnár Péterrel és Szabó Zoltán Attilával

Októberben: Az örök Szindbád –
Rékasi Károllyal

Novemberben: Legendák nyomában:
Ajándék Babits születésnapjára... –
Kocsis Judittal

Decemberben: Legendák nyomában,
avagy a kocsmák (b)irodalma

2017. január:

Legendás Budapest, legendás Angyalföld –
egy város és egy városrész az irodalom tükrében

2017. február:

Legendák nyomában: irodalom, kabaréirodalom

Márciusban: Az örök Nő

Áprilisban: Versek József Attilához

Májusban: Ottlik Géza öröksége – A mester és tanítványai

Képek: Juhász Melinda

EZERJÓ 4	Őrség (Fellinger Károly) Rejtekdó (Miske Emő)
Suttogj még (Hegyi Botos Attila) Születés (Kéring Gábor) A várakozó hóhér – Kálnoky László emlékére (Lukács Sándor) A bársonyszéken maradt fenéknym elemzése (Vörös István) Szindbád-dal (Schwalm Zoltán)	VADNYUGAT 33
MESEBESZÉD 8	Agyagtáblákra írt titkok (Molnár József) Csend (Ferenczi János) Gyöngy (Fellinger Károly) Búvóhely (Miske Emő) Csend a jussom (Nagygyörgy Erzsébet) halál (Horváth Gábor Miklós) Élő többé ne láthassa (Szűgyi Zoltán) egy régi képen (Debreczeny György) Szél, repíts! (Deér György) Érkező oldal (Tépfő Donát) jelentés (Horváth Gábor Miklós) Lebeg az éj (Hegyi Botos Attila) A kedvenc (Morkoszt Tamás) Örvények (Miske Emő) Agyhalott generáció (Gaál Tibor T-boy)
ESSZÉ 14	MANÉZS 40
Egy külvárosi legenda: Kassák Lajos (Bozók Ferenc) „...a lélek kedvéért” – Fodor Ákos-olvasás második rész (Halmai Tamás)	Elmegyek az élet mellett (Vörös István) Földön az ég (Varga Imre) Múlándó (Draskóczy Ágnes) A Föld hangján – Kocsis Zoltán emlékére (Molnár József)
KILÁTÓ 20	LÁTLELET / BELVÁROSI CSODÁK 42
Lhasa háza (Tsangyang Gyatso – Bolemant László fordítása) A „bazini éjszaka” – Naplójegyzetek 2008-ból (Tózsér Árpád) Half and half (Bíró József) A Nyugat Plusz vendégei: Yoyoyogasmana Durangduraring, Fernando Aguiar, Andrew Topel, Rosa Gravino, Roi Vaara örvénylány / gondolahal (Hegedűs Mária) Éji templom (Hegyi Botos Attila) Utazás (Novák Valentin)	Székely fonó Szalonnával (Spangel Péter) a Vörösmarty téren, napfényben és esőben (Bolemant László)

Nyugatplusz 16.

Független szépirodalmi folyóirat

IV. évfolyam 4. szám · 2016 tél

Fővédnök: Konyári János

Alapító-főszerkesztő:

Szabó Zoltán Attila

Lapigazgató: Raffai Ferenc

Művészeti vezető: Kovács Gábor

Olvasószerkesztő: Spangel Péter

Grafika: Kisteleki Dóra

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Petőcz András (elnök),
Bolemant László, Kálloy Molnár Péter,
Bíró József (Kilátó)

Szerkesztőségi e-mail:

happycaroffice@gmail.com

*Külön köszönet Miske Emőnek és
Gulyás Györgynek.*

Felelős kiadó: Major Bt.

2083 Solymár, Major utca 29.

Kapcsolat: raffai.f@gmail.com

Az Újnyugatos művészek fogadóórája:
minden hónap utolsó péntekén 16
órától a Hadik Kávéház újnyugatos
törzsasztalánál.

**A Nyugat Ma első száma
2010. október 23-án jelent meg.**

© Szabó Zoltán Attila

Az Újnyugatos Irodalmi Kör bejegyzése:

2012. november 12.

Nyomdai munkák:
Tama Solutions Kft.

Terjesztés: Lapker Zrt.

1097 Budapest, Táblás u. 32.

Kiemelt alternatív terjesztési pontok:
Alexandra-könyvesboltok, Írók Boltja.

A lap kapható a Lapker Zrt. és
a Magyar Posta hálózatában.
Az áruhelyek részletesen megtalálhatók
a lap Facebook oldalán.

**Előfizetéssel és terjesztéssel
kapcsolatos egyéb információ:**

raffai.f@gmail.com

HU ISSN 2064-2458

A **Nyugatplusz** következő száma
2017. február 28-án jelenik meg.

Kéziratot nem örzünk meg és nem küldünk vissza. A folyóiratban megjelentetett művek csak a szerző, illetve a kiadó írásbeli engedélyével sokszorosíthatók. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.

HEGYI BOTOS ATTILA

Suttogj még

Suttoghatna, ahogy
a sószagú szél.
A Nap bárányairól,
a hazafelé tartó nyájról.
Tovatónt pillék, csillók lebegéséről
az azúrba zuhant mészkőszirteken.
A metszést nem tűró ágakról,
a pár órányi virágzásról.
A halhatatlanság kicsapódó mirhájáról
a bozóton átvergődő testeken.
Hogy itthon.
Itthon van, ahogy ez a kis kőszoba,
ez az aggódó félhomály.
A kifésült gyanták labdacsait
egyenként gyűjtja.
Lassan csillapul, tisztul, végre
egyenletesen szuszog a gyermek.
Mint tűzhely, dúdol az alkony,
mint csillag, suttog a ház.

KÉRINGER GÁBOR

Születés

Vajúdok,
időt szülök,
mely
jó gyerekként
túlnő rajtam
és rajtad is.
Kitárt karjában
csokor,
markában
forró kenyérbél.
Így szalad
a dombra fölöttünk,
mely testünkre fekszik,
s keresztel átbökött
kakukkfűszagú
csodamagány-lehelet
alá bűjt
új emberekről mesél.

LUKÁCS SÁNDOR

A várakozó hóhér

Kálnoky László emlékére

„Vénáinkban parányi csónakok úsznak, alig hallható zene szól...” és rohanunk egy szál ingben a fák közé, meg a hetven felé is, Lacikám! S ha egyszer – lehet, hogy nemsokára – megtalálom azt a múltba vezető titkos ajtót és rád bukkanva fölébresztelek, talán mégsem lesz olyan keserű ébredésed. Mert beléd karolva végig bolyongunk újra a csapdák útjain. A fölfelé vezető csigalépcsőn a nyugodt, holdas éjbe lépünk, és lent a tábortüzek körül ólálkodó árnyak eltűnnek majd váratlan felbukkanásunkra. A holtidény elhagyott helyszínein felszáll a por a kopottas kanapékról, és finom borocska buggyan üresen tátongó poharainkba. S hajnalban – szóljon meg bárki is érte! – még mindig csak ülünk szembe egymással a tó fölött olvadó fagyos napkorong alatt, és összekacsintva kiröhögjük skarlátvörös köpenyében a várakozó hóhért.

VÖRÖS ISTVÁN

A bársonyszéken maradt fenéknyom elemzése

Ha nem tudnám, hogy ezen ülni szoktak,
sejtelnem se lenne a sötét
és világosabb területek jelentéséről.

Ha nem láttam volna a csuklóját annak,
aki itt ült, nem mondanám
az egyik foltra: comb, a másikra: ülep.

Ha nem csap meg a friss női haj illata, a bőr
látványa, most nem firtatnám,
hogy a két combvonal között mért van egy keskeny sáv,

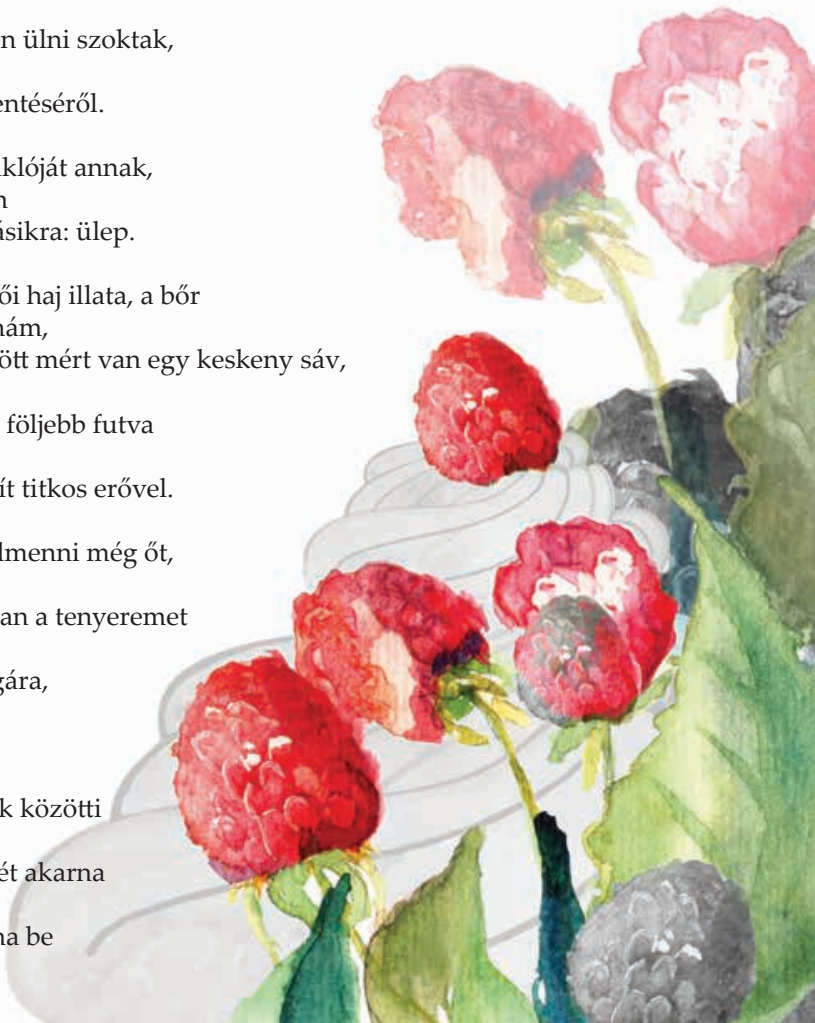
aztán mért tágul egy kicsit följebb futva
a bársony útján, és ez az
óvatlan látvány mért világít titkos erővel.

Ha nem látom fölállni és elmenni még őt,
nem csúsztatnám
a szomszéd székről óvatosan a tenyeremet

a bársony vörös forróságára,
és nem várnám
meg, míg kékre hűl.

Elveszem a kezem. A foltok közötti
folt elmúlik,
összezárul, mintha a nemlét akarna

eltűnni, vagy itt lépett volna be
a világba
valami felelőtlen öröm.

Törzsasztal
Szabó Zoltán Attilával

 Nyugat**plusz** csütörtök esténcént (21.30h)

„Szabó Zoltán Attila író, költő, a Nyugat Plusz alapító-főszerkesztője a FIX TV stúdiójába olyan művészeket invitál, akik értékeset alkotnak, vagy részesei, ihletői művészi együttműködéseknek, akik hivatásuknak tekintik szakmájukat.”

(Port.hu)

SCHWALM ZOLTÁN

Szindbád-dal

A vígasságok teljéből indult az utazó,
az ég kupolája madárszárnyat vont fölé,
magány várta és egy csörgedező forrás,
úgy érezte, ő sem más, csak szerencsétlen flótás,
aki elveszett, kit árbóckosarából kiejtett a remény,
(aki) volt gazdag, és volt szegény.

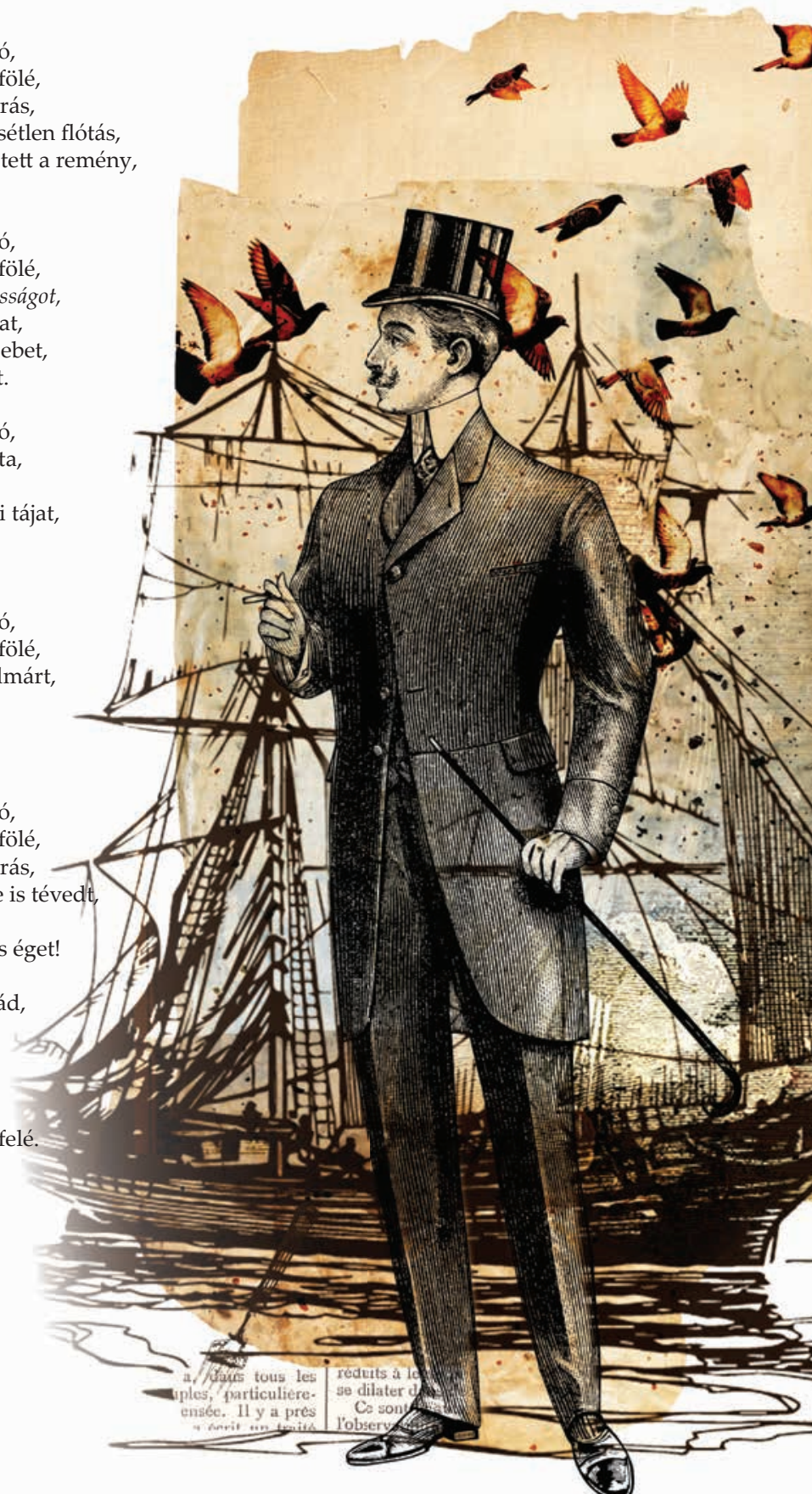
A vígasságok teljéből indult az utazó,
az ég kupolája madárszárnyat vont fölé,
látott halált, születést, szerelmet, gyilkosságot,
hajókat, vonatot, kastélyt, udvarházat,
hámfára akasztott istrángot, veszett ebet,
félálomban kattogó vasúti kerekeket.

A vígasságok teljéből indult az utazó,
a legjobb borból ivott, máskor lőre várta,
ölelt asszonyt, csókolt gyereklányt,
szemlélt végtelenbe vesző földöntúli tájat,
volt gazdag, és volt szegény,
legény a gáton, ma: öreglegény.

A vígasságok teljéből indult az utazó,
az ég kupolája madárszárnyat vont fölé,
látott akácos kisvárost, pénzéhes kalmárt,
volt gazdag, és volt szegény,
gyakran szeretett, néha csak remélt,
volt gazdag, és volt szegény.

A vígasságok teljéből indult az utazó,
az ég kupolája madárszárnyat vont fölé,
magány várta és egy csörgedező forrás,
hegyek sorakoztak; lakatlan szigetre is tévedt,
ahol tengervízzel locsolt mindent,
mi sajjogt a múltban, de még most is éget!

A vígasságok teljéből indult Szindbád,
(aki) volt gazdag, és volt szegény,
gyakran szeretett, néha csak remélt,
volt gazdag, volt szegény,
volt gazdag, volt szegény,
az ég kupolája madárszárnyat vont felé.

a / dans tous les
ples, particulière-
ensée. Il y a près
a écrit un traité

réduits à la
se dilater d
Ce sont
l'observ

SZAPPANOS GÁBOR

Meglepetés a Zöld Macsekban

Miután a kora nyári alkony szürke, itt-ott vérfoltos lepedője leereszkedett a Ferencvárosra, Szindbád feltápáskodott, és a sövénybokrok mögül kisántikált a Semmelweis Egyetem II. számú Patológiájának még be nem zárt kapuján, kis-sé fájós lábbal, mert a hatalmas termetű, Bétóven Lajos nevezetű boncnok lábfeje kisebbnek bizonyult, mint az övé.

Az történt ugyanis, hogy az írás szerint épp boncolta ez a bizonyos Bétóven, de Szindbád közben föltámadt, és a boncnok ijedtében szörnyethalt, mert ilyet még ő sem látott. Utána Szindbád összekapta magát, lemosta a vérfoltokat az arcáról és a kezéről, és magára öltötte a Lajos fekete ingét és nadrágját, fekete cipőjét, majd leakasztott a fogasról egy fehér köpenyt is, s azt is fölvette. Sikerült észrevétlen távoznia a gyászos intézményből. A vécéablakon mászott ki, nem akarta halálra rémíteni a csinoska, csontfésűvel feltűzött kontyú kisasszonyt, aki az irodában végezte a papírmunkát.

Ilyen még sosem fordult elő vele, amióta Szalay Gergely író újra meg újra kiráncigálta a holtak világából. Ezúttal a firkász még arra sem vette a fáradságot, hogy új novellájában új történetbe helyezze. Csak újra elővette, akár egy őszi lábbelit, amit sárosan bedobott a cipős szekrény aljába anélkül, hogy télire kitisztította volna. Szóval, a története ugyanott folytatódott, ahol Szalay tavaly abbahagyta az előző novellát. Azal persze a tollnok úr nem törődött, hogy addig ővele, Szindbáddal mi lesz... Hát, mi lett volna, negyven nap múlva leráncigálták a lelkét a görög alvilágba a démonok. Azért oda, mert Szalay vadul tanult ógörögül az Isten, a haza és a saját dicsőségére, és a két dolog valami titkos szellemi csatornán összefüggött egymással. Na, és Szalay most hogyan hozta föl vajon Hadész birodalmából, ahonnan csak nagyon kevesen szabadulhatnak? Úgy, hogy a firkász valami különös képességekkel rendelkezhet a szómágia területén, a szavaival szinte mindent el tud érni. Emellett valószínűleg kiváló lélekvezető is, pszichopomposz, Hermész isten szolgája, akitől

eltanulta a menny, föld és alvilág közti közlekedés művészetét.

No, mindegy, morgolódott rezignáltan Szindbád, újabb tanulással lettünk gazdagabbak: a halál utáni élet éppoly küzdelmes, izgalmakkal és szenvedéssel teli, mint a földi lét. Voltaképp nincs is lényegi különbség a kettő között.

Egy régebbi életéből emlékezett rá, hogy pár száz méterre, jobbra a patológiától, az utcásarok előtt van a Zöld Macsekhoz címzett iszoda. Arra viszont már nem emlékezett, hogy ezt az a másik tollnok, a Krúdy írta-e meg, vagy azt is ez a Szalay, ez a pióca, aki mostanában belőle él. A szembejövő némberek tekintetét a szemek sarkából figyelte, miközben ő igyekezett közönyösen, lezserül lépdelni, arra volt kíváncsi, megütköznek-e a látványon, amit nyújt. Nem, az a néhány nőnemű egyén, aki szembejött, vetett rá egy pillantást, és inkább elmosolyodott. Jaj, de jó! Akkor nem úgy nézek ki, mint egy kriptaszökevény, ami már jó néhányszor voltam, a fene egye meg. Nem tudta eldönteni, hogy a mosoly a kellemesen férfias fizimiskájának, a sántikálásának vagy az orvosi köpenynek szól-e.

Nehezen nyílt a Macsek ajtaja, de ő teljesen ki volt száradva, remélte, valami kellemes itóka helyre teszi a lelkivilágát. Odalent kellemes pinchelyiséget talált, rögtön elől a pulttal, ahol kellemes ábrázatú pultos lányok állottak készséggel rendelkezésére, s kérdezték halkán, mit óhajt a kedves vendég. „Speciális söreink vannak, tessék választani, doktor úr!”

A „doktor úr” huncut mosollyal jutalmazta a nyájas szavakat, majd a sörök szemlézése után kért egy üveg mézes-gyömbérest. Amikor meghallotta az összeget, amit fizetnie kell, egy pillanatra megijedt, hiszen nem ellenőrizte előzetesen, hogy a halott Bétóven Lajos ruhadarabjainak valamelyik zsebében megbúj-e egyáltalán valamennyi Stex Alfréd. Megbújt, hála az égnek, a Lajos farzsebében begyűrt ezresek lapultak, amelyek megakadályozták, hogy szégyenben és ital nélkül maradjon.

Miután fizetett, leült egy közeli asztalhoz, és kortyolgatni kezdte a sörét. Nagyon ízlett, de csak amikor már az első néhány korty legurult a gigáján, jött rá, hogy valami rendezvény közepébe csöppent. Nők és férfiak hallgattak egy kedves ifjú hölgyeményt, aki a női lét gyötrelmeiről adta elő egészen kiváló verselményeit. Majd egy fiatal firkász kapott szót, aki mosópor-, tampon- és egyéb reklámok kifigurázásával mulattatta a vídamságra éhes közönséget. „Egy irodalmi est közepébe csöppentem – futott át Szindbád agyán. – De jó! Legalább segítenek felejteni a megpróbáltatásokat!” A taps után egy úriember újabb előadót szólított fel, egy rózsaszín inges férfiút, aki a következőképpen kezdte prózai írásának felolvasását:

„Miután a kora nyári alkony szürke, itt-ott vérfoltos lepedője leereszkedett a Ferencvárosra, Szindbád feltápáskodott, és a sövénybokrok mögül kisántikált a Semmelweis Egyetem II. számú Patológiájának még be nem zárt kapuján, kissé fájós lábbal, mert a hatalmas termetű, Bétóven Lajos nevezetű boncnok lábfeje kisebbnek bizonyult, mint az övé. Az történt ugyanis, hogy az írás szerint épp boncolta ez a bizonyos Bétóven, de Szindbád közben föltámadt, és a boncnok ijedtében szörnyethalt, mert ilyet még ő sem látott. Utána Szindbád összekapta magát,

lemosta a vérfoltokat az arcáról és a kezéről, és magára öltötte a Lajos fekete ingét és nadrágját, fekete cipőjét, majd leakasztott a fogasról egy fehér köpenyt is, s azt is fölvette. Sikerült észrevétlen távoznia a gyászos intézményből. A vécéablakon mászott ki, nem akarta ugyanis halálra rémíteni a csinoska, csontfésűvel feltűzött kontyú kisasszonyt, aki az irodában végezte a papírmunkát...”

Szindbád előtt elfeketült a világ. „A kurva életbe, ez rólam szól! – döbönt rá a valóságra hirtelen. – Megvagy, te átkozott Szalay! Most kinyírlak!” S azzal fölpattant székéről, mely hátrazuhant, és ordítva rontott a helyiség belseje felé, sokakat ledöntve ültő helyükből, mígnem majdnem elérte a szemüveges rózsaszín ingest, de egy nagy asztal állta útját, és közben több markos író is oldalról lefogta. Egyikük megnézte a köpenyén lévő írást, majd így szólt a másiknak: – Nézd, a „II. sz. patológiá”-ról való orvos, de inkább pszichiátriára való beteg... – Majd őhozá intette szavait: – Uram, távozik önszántából, vagy hívjuk inkább a rendőrséget vagy a mentőket?

Szindbád morogva, szűkülve és leforrázva távozott megaláztatása helyszínéről, és csak remélte, hogy egy másik kocsmában nem vár rá egy újabb Szalay.

2016. december 4-én (18 óra)

Zöld Csaba

Schwalm Zoltán

Krúdy-puzzle

vers-koncert, felolvasószínház és Bolyhos-pálinkakóstoló
+ Talány Akusztik

Közreműködik:

Blazsovsky Ákos (gitár, ének) • Korponay Zsófi (ének)
Zöld Csaba (gitár, ének)

Művészeti vezető: Szabó Zoltán Attila

„Néha kivesznek egy kis fekete fejű kottajelet a zsebükből...”
(Krúdy Gyula)

Az előadás ingyenes!

E-mail: info@obudaitarsaskor.hu / Telefon: 250-0288

Az Óbudai Társaskör címe: 1036 Budapest, Kiskorona u. 7. (Krúdy-negyed)

PETŐCZ ANDRÁS – VARGA LILLA

A Macskanő és a holnap

PA:

Ma még csak bámulom a Macskanőt a másik lakásban, ahogy tesz-vesz,
hallgatom a dorombolását, nyávogását

VL:

Miau, miau, miau

Holnap

a piros sálas férfi elintéz, épphogy letolt gatya

miau, miau, miau

PA:

Ma még visszafogom magam, nem kopogok át hozzá, a Macskanőhöz,
nem teszem azt, amit mindenképpen tenni szeretnék vele, ma még nem, nem

VL:

miau, miau, miau

holnap

esik, a piros sálas férfi meztelen

miau, miau, miau

PA:

Ma még nyugodt és kiegyensúlyozott vagyok, nem robbanok szét
a dühtől, a vágtyól, a nem is tudom, mitől, ma még nem, nem, nem

VL

miau, miau, miau

holnap

a szomszéd fal mögött szeretkezik

miau, miau, miau

PA:

Ma még csak üzenek neki, a Macskanőnek, hogy nem bírom már sokáig, rátöröm az ajtót, meg-
becstelenítem egy napon, de ma még nem, nem nem, nem, nem, nem

VL

miau, miau, miau

holnap

a piros sálas férfi simogat, meztelen mellem, út a tóra

miau, miau, miau

PA:

Ma még csak figyelem a Macskanót, ahogy sétálgat a lakásában,
ma még nem kopogok át hozzá, ma még nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem

VL:

miau, miau, miau
holnap
az ajtó előtt macska, hó szítál
miau, miau, miau

PA:

Ma még várok valami jelre, valami üzenetre, figyelem a fényes bundáját,
ahogy nyalogatja, ma még nem megyek messzire, nem hagyom el,
ma még nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem

VL:

miau, miau, miau
holnap
a piros sálas férfi elmarad
miau, miau, miau

PA:

Ma még itt vagyok, de valamikor majd nem leszek, és nem tudhatom majd megérinteni, őt, a
Macskanót, nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem

VL:

miau, miau, miau
holnap
minek nyávogjak tovább
miau, miau, miau
miau, miau, miau
miau, miau, miau

VARGA IMRE

Pillanatképp

Szél emelgeti
a bábu kék szoknyáját.
Megdermedt vágyak.

HEGEDŰS MÁRIA – manökenház

KEREKES TAMÁS

Spiritiszta mese Párizsról

Marcel Proust, aki ezerfrankos borraivalóiról volt híres, a Grand Hotel portásától kölcsön kért 100 frankot. Majd visszacsúsztatta a portás zsebébe, ezekkel a szavakkal:

– Tartsa meg, úgyis magának kértem.

A Dupont-Latin kávéház mögött, a kis kertben, a nagy gondolkodó szobrát a diákok minden nap kifestették. A Bourbon-palotától jöttek gyalog, a Szajnával párhuzamosan kanyargó Szent Domonkos utcából, ahol Mazarin és Richelieu rokonai laktak, majd két évig az a Lucien Bonaparte, aki valóban írt két regényt. Útba esett a Szent Klotild Bazilika, ahol César Franck hallgatta Liszt Ferencet. A rue du Sommerard sarki vendéglőbe tartottak, ami a Boulevard Saint Germain és a rue des Écoles közt húzódik. A rue Velachasse után haladtak el a Szép Vadász utca 27/b előtt, ahol Alphonse Daudet utolsó éveit töltötte.

Gyertyaszentelő napja volt. Az Írországból érkező George Moore-t várták, aki még nem döntötte el, festő lesz-e, vagy inkább író. Az biztos, mestere volt annak, hogyan kell csukott szemmel, anélkül, hogy a kezét felemelné a papírról, egy vonallal malacot rajzolni. A galagonyabokrok közt megbúvó fogatok közül béreltek egyet, cilinderjeiket térdükre fektetve várakoztak. Ekkor Chavenal már túl volt néhány önműködő csendéleten, bár legfőképpen az átlátszó kép megteremtésén fáradozott.

S a pénzre fáj a foguk.

Hétfőre virradóra Gioconda eltűnt a falról, csak a keretet és az üveget hagyták a lépcsőházban. Még az Amerikába induló hajókat is átkutatták, 50 ezer frank jutalmat ajánlottak föl a hatóságok arra az esetre, ha valaki „alvajárva, spiritizmussal vagy egyéb okkult módon sikeresen felfedi a tolvaj kilétét”. Később, egy házkutatás után Apollinaire-t vádolták meg a Mona Lisa ellopásával, holott az igazi tolvaj a titkára volt, akire soha nem találtak rá...

A művészet a mindennapjaikban gyökerezett, tisztelték, de bíztak abban a tanácsban, amit Ingres adott Degas-nak: „Csak húzzon vonalakat és vonalakat, természet után vagy

emlékezetből, és jó művész lesz magából”. Bibesco román herceg (őt nevezte Proust a legértelmesebb franciának) alibijét hétfőre igazolta. Gaguin plakátragasztásból élt. Napi öt frankot keresett. Nem úgy Proust, aki ha csak 300 frank borraivalót adott, szégyenkezett. Lautrec „Gin Coctail” címmel rajtot közölt. Moore egy Boulanger-audenciáról futott be. A hadügyminiszter egyébként népszerű volt, republikánus tábornoknak tartották, ha a mulatókban felhangzott a neve, állva tapsoltak a dorbézolóknak, s még egy dalban is megörökítették nevét. „Viszsa a parádéről!” – ez a címe.

Esteledett. Mindannyian egy estélyre voltak hivatalosak, ahol George-nak elmesélték, Párizs kínkeserves éveiben hogyan éltek-haltak. Gaguin-t egyszer be is vitték az őrsre. A quimperléi csendőrségen közölték vele, hogy mivel nem ő Boulanger tábornok, nem volt joga magát tábornoknak kiadni, s teljesítése (értsd: igazoltatás) közben sértegetnie a rend egyik hú szolgáját. Amikor Gaguin tiltakozni próbált, mondván: „De én nem adtam ki magam tábornoknak”, a következő válasz érkezett: „Nyilvánvaló volt, hogy tábornoknak adta ki magát, hiszen a csendőr összetévesztette Boulanger tábornokkal!”

Kis időbe bizony beletelt, mire kiszabadult.

Moore a kávéházak miatt járt Párizsba. Angliában nem voltak ilyen szabad és szabados, koffeinbe vesző létesítmények. Chavenal kalauzolta, vitte-hozta Lutetia Parisiorum-ban. Párizs – alighogy túljutott a Világkiállításon – a császári rendszer összeomlására „készült”. Rochefort vezércikkeket körmölt, Zola is aktíválta magát. A császár hatvannégy újságot betiltott.

Az államhatalom és a művészet viszonya kiéleződött.

Alfred Jarry, miután az éjszakát a Les Halles környékén töltötte, a korahajnali órákban festőbarátaival és modelljével épp a lakására tartott, midőn meglátott egy embert, aki fel-alá séált a rakparton. Megkérdezte, mit csinál.

– Vámos vagyok – felelte –, a munkámat végzem.

– A külsején látom, hogy művésznek született. A művészi zseni meglátszik az arcon, a fizimiskán, a tekinteten, higgye el. Ne fecsérelje hát tovább az idejét. Képeket fessen! Aktokat! Letépett rózsaszálakat...

Jarry itt felállította a festőállványt, s a modell készségesen kibújt a ruhájából. – Fesse le Évát a földi Paradicsomban! – parancsolta Jarry. A vámos Rousseau munkához látott. Képén egy fára emlékeztető alakzat mellett megjelent valami vagy valaki, aki tagadhatatlanul egy nőre hasonlított.

A különös csoport magára vonta egy körútját végző rendőr figyelmét. Hamarost a „vétkes” vámszedő ügyét a bíróság szemérem elleni véttségként tárgyalta. A bíró figyelmeztetéssel zárta le az ügyet, mire a művészlelkű Henri Julien Félix Rousseau megígérte a bírónak, hogy újévi ajándék gyanánt lefesti a nejét.

Párizs mostoha esztendőiben Verlaine-t tartóztatták, mert a Café de Madrid teraszán azt kiáltotta: „Éljen a köztársaság!” Rimbaud is gyanúba került. Noteszében a rendőrség érthetetlen fragmentumokat talált, melyet sifírozott üzenetnek véltek. Ekkor esett, hogy a miniszterelnök, Gambetta a német támadás elől

léggömbön Tours-ba menekült, majd élelmszerhiány lépett fel; a hentesek macskát és kutyát árultak. Victor Hugo naplójába feljegyezte, hogy: „Ma patkányt ettem.”

Nem voltak konfliktusok, mert a lovakat is megették. A német katonák 1873-ra hagyták el Franciaországot.

Chavenal és Grevy fiákeren indult az estélyre. Amikor Laure Hayman megtudta, hogy Paul Bourget róla mintázta a Glady Harvey hősnőjét, virágmintákkal szőtt alsószyoknyája selymébe kötetett egy példányt, ajándékképpen. Grévy szobrász közben elkészítette Vercingetorix gall hadvezér szobormását, amelyről kiderült, nem más, mint az egyik megmerevedett... cimbor.

Madame Caillaveth estélye tulajdonképpen Zolának szólt. A Patkányfogó színpadi változata 300 előadást ért meg, kijárt neki a díszvacsora. A két fiatalember ide érkezett. Alighogy körülnéztek a teremben, George Moore-t fedezték fel a seregletben. Különös alak volt. Feljüket tartott. Manet Abszintívójának öltözve, részeg hajóként imbolygott, majd teljesen felborult.

Léket kaphatott.

VÁLTSON DIGITÁLISRA!

Olvassa a Nyugat Plusz magazin digitális változatát!

your digital media
Dimag
dimag.hu

interaktív
tartalmak

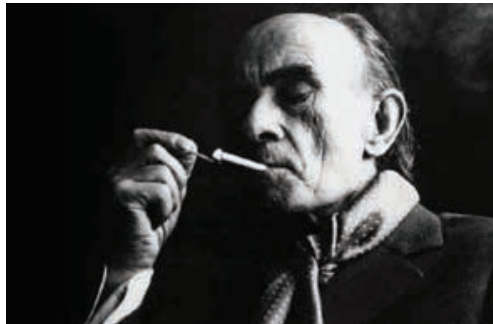
folyamatosan
bővülő kínálat

IPad, PC, OSX
Android, Win8

FIVE INTERNATIONAL KFT. // UGYFELSZOLGALAT@DIMAG.HU

BOZÓK FERENC

Egy külvárosi legenda: Kassák Lajos

Félszáz esztendeje hunyt el Kassák Lajos, aki Érsekújvárról indult a fővárosba, hogy aztán Budapesten váljon – külvárosi – legendává.

Egy ember élete című önéletrajzi vallomásregényében K. L. így emlékszik arra a jelenetre, amikor apjának bejelenti: világgá indul...

„Bementem az apámhoz, és annak is megmondtam, hogy elmegyek hazulról. (...) – És aztán hová akar elsétálni, kérem szépen. – Pestre. (...) – Ott biztosan lehet majd munkát kapni. (...) – Most mondja meg, kérem, mi akarja maga lenni tulajdonképpen: zenész vagy színész? – Nem akarok semmi lenni. Rácsapott a pultra, hogy csak úgy táncoltak az edények. – Azt mondja meg, kérem, mi akarja maga lenni: országmegcsavargó? Svindler? (...) Jól van, kérem szépen, csak menjen. Isten segítse kérem. Majd fogják még magát zsuppon visszahozni, kérem. De akkor itt be lesz csukva az ajtó, kérem.”

S valóban el is megy, atyai áldás nélkül szerencsét próbálni az érsekújvári iskolakerülő, a frissen szakvizsgát tett vakmerő lakatoslegény. Vonattal megy Pestre, útiköltségen kívül semmi pénze nincs. Maga sem tudja, mire vállalkozik, de érzi, mennie kell.

„Négy óra hosszat tartott az utazás, és ez alatt az idő alatt valóságos csudakertté nőtt meg az a hely, ahová most meg fogok érkezni. Istenem, mi lehet az, hogy villamosok, az Andrássy út, ahol a föld alatt is vasút van, és a liget.” (Egy ember élete)

A „csodák városa” nem várja tárt karokkal. Egy hétig munka nélkül tengődik, majd Angyalföld különböző gyáraiban dolgozik hosszabb-rövidebb ideig. Kezdetben csak tengődik és bátortalan csavargó utakra indul, de azután lassan felfedezi, belakja a fővárost:

„Valaki egyszer a fülembé hízelegte, hogy nagyszzerű temperamentumomban / kilencven százalékbán még dominál a vad, akaratos paraszt – s most elhiszem, / hogy csak a dekadens tíz százalék marasztal a sárga városokban / (...) – Mit álldogál itt már órák

óta? – Hogy én álldogálok? – A híd körül éjjel / senki nem szabad álldogálni! – A híd körül? – A híd körül!! / s a döngő csupaszáj mumus mögött csak most láttam meg, / hogyan ágaskodik dupla toronyba a vörös Ferenc József híd.” (Sorok ideges órákban)

A külváros képéhez, vagy ahogyan József Attila írja, a város pereméhez hozzátartozik a gyárak képe. Rálel igazi testvéreire, az ipari munkásokra és a velük való szolidaritás és testvéri kézfogás több Kassák-versben is visszatér. Több versében is, mintha ugyanaz a vers íródna, a kiragadott idézetek permanens olvasásra is alkalmasak:

„Indulnak a gyárba még alig hajnallik / fejükön micisapka kezükben bádog ételhordó / vasalt cipőjük kopog a macskaköveken” (Közös sors)

„Hozzád beszélek, aki nem vagy több és nem vagy kevesebb nálam, / akit embernek mintázlak, bár értelmetlenül duzzogsz s hetenként hat napra / felismerhetetlenné mázol a gyárak piszka. /

Kidolgozott kezemet beleteszem a kidolgozott kezedbe. / Testvér!” (Fiatal munkás)

„Alig hogy csurran a kék hajnal sugara / apa és fiú egymás mellett baktatnak / álmosan még s ó, reménytelen, mint akik / nem nyúíthatik el rút sorsuk bilincseit.” (Külvárosi elégia)

A fiatal munkásokhoz és a munka nélkül lézengő suhancokhoz egyazon részvétellel fordul:

„Hogyan beszéljek rólad, barátom, hogyan mutassalak be / könnyelmű és közömbös ismerőseimnek. / Angyalföld fia, alig tizenennyolc éves kamasz, éhes és hajléktalan csavargó. /

A Lehel téri piacon találkoztam veled először, délbén. / (...)Lásd, én is csak szegény költő vagyok, de megfogadom, / ha egyszer pénzhez jutok, szerzek neked egy díványt, ahol / kiheverheted a vágyaid, és meghívlak magamhoz vacsorára” (Őszi eső)

Ne feledjük, Kassák nemcsak verseket, hanem regényt is írt Angyalföld címmel. A regény kis hőse azt a kirakatos, tarka városképet adja, amely majd később A gyár című Kassák-vers-

ben köszön vissza: „Megállt a kirakatok előtt, selymek, csipkés női kalapok, ragyogó férfigallérok, sárga és fekete cipők, és még ezer ismert és ismeretlen holmi hevert az üvegtáblák mögött.” Az Egy ember életében ezt írja: „Begyökereztem Pest munkásnegyedébe. Angyalföld új, megunhatatlan világnak látszott a számomra.” A tízes években már az érsekújvári fiatal költő hetyke megérkezését, sőt urbanizálódását, a várossal való azonosulását olvashatjuk. Ebben az expresszionisztikus-futurisztikus vonásokat egyaránt mutató költeményben mintha Bortnyik Sándor képi világa idéződné fel, mondjuk a *Lámpagyújtogató* című festmény:

„s mert szép is ez így / ezerkilencszáztizenhétben / Pest letérdelt emeletei között lenni / hirdetőoszloppal / lámpás!” (*Hirdetőoszloppal*)

Kassák tehát a már említett vidéki városból, Érsekújvárról, az akkori Magyarország pereméről érkezett Győrön keresztül Budapestre, és a fővárosban is a külváros, a perem lett az igazi otthona. A belvárosba kezdetben inkább csak tüntetni járt be:

„Előre, Tüzek pacsmagolják az eget. Előbbre!! A táguló perifériák. / Csak előre! Harsan a kőbogas erdő. Angyalföld. Halleluja! (...) / A körutakra. Vidámsággal terhesen, mocskosan. A cukrászok és / ilatszerészek kirakatai elé.” (*Séta a perifériákon*)

„A város felforrt. A gazdagok ijedten álomba injekciózták magukat. (Népgyűlés)

„Zászlódszben a város. / Mozgás színek kiáltások. / Utcák kőmedrében munkások légiója hullámszik. (...) / Csillagomat nézem Budapest hegylánca felett.” (*Ünnep*)

Természetesen nemcsak költeményeiben, hanem prózában is megjelenik a korabeli tüntetések plasztikus, érzékletes, dokumentarista leírása. Az Egy ember életében több helyen is megidézi a korabeli munkástüntetések:

„Halálszaga volt a városnak. A körúton rendőrök cirkáltak, az üzletesek lehúzták a redőnyöket, csak a kávéházak belsejében égtek a lámpák. Valahol a Rákóczi úton kezdődött a zenebona. Sikoltások és ordítózás, csörömpöltek az ablakok. A Váci úton egy vilámost kifordítottak a sínekből. (...) Esti tüntetések voltak, ezeken lelkesedéssel részt vettem, botokkal és kövekkel megtömött zsebekkel mentünk be Angyalföldről a kivilágított körutakra. (...) Véresek és megdühödtek voltunk, s megrongált villamosok és bevert kávéházi ablakok maradtak mögöttünk.”

A munkástüntetések és sztrájkmozgalmak, a munkahelyi politikálások sodorják a szellemi

élet, az újságolvasás, később a szépirodalom felé. Autodidakta lelkesedéssel, az iskolázottság teljes hiányában ösztöneire hagyatkozva olvas mindenfélét, ami a keze ügyébe kerül. Petőfi kötet kerül a kezébe, a Faszor egyik padján olvasgatja. Nem nagyon tetszenek neki a Petőfi-versek, de a *Kutyák dala* és *Farkasok dala* című, egymásra reflektáló, párhuzamos olvasást igénylő versekben saját „farkas öntudatára” ébred: „Éreztem, hogy a farkasok vére van bennem, szerettem volna valahová a piacra kiállni a szenvedéseimmel, üvöltöni, hogy fellázadjon az egész elnyomott világ.” Aztán Zolától a *Germinált* olvassa, majd ismét Petőfitől *Az apostolt*, de nem tetszik neki. Unalmasnak érzi. A főhőst, Szilvesztert szenvedő, túlszenvedett, vértelen forradalmárnak látja. A *János vitéz* viszont elnyeri tetszését. Berzsenyi Dániel „pre-expresszionista”, lendületes, mozgalmas, „vasgyúró költészetéért” rajong. Tetszik neki az a robosztus erő kultusz, ami bizonyos Berzsenyi-verseket jellemez. Hisz Berzsenyinél a Múza is „birkózva győz”, és „ércbuzogány rezeg kezében”. A Nyugat folyóirat lapszámait elejétől végig elolvassa a Meteor kávéházban. Találkozik az 1908-ban Nagyváradon megjelent Holnap antológiával is. Érzi a „holnapos költők” újszerűségét, frissességét, de túlzottan „belvárosi költészetnek” érzi. Talán meglepő, hogy a „holnaposok” közül az egyetlen költő, a mára már szinte teljesen elfeledett Miklós Jutka versei ragadják meg. Kassák érzi, hogy az ő költői útja más lesz, mint a „holnaposoké”. Talán ő már inkább a „holnap után” költője lesz. Az ő világa a külváros. Próbál verseket írni, de még a helyesírással is komoly gondjai vannak. Bekopog zsenyéivel Csizmadia Sándorhoz, aki a korszak ünnepelt munkásköltője volt, mára azonban már szinte teljesen elfeledtük, egyébként joggal. Bosszantja, hogy Csizmadiának, a proletárvilág költőnek a felesége úgy viselkedik, mint egy dáma, elvárná, hogy Kassák kezét csókoljon neki. Csizmadia rosszaknak találja Kassák zsenyéit, megpróbálja lebeszélni arról, hogy verseket írjon. Maradjon vasmunkás, arra is szüksége van a munkásmozgalmaknak. De ha már mindenképp versírással adja a fejét, legalább tanuljon meg helyesen írni, és olvasson verstani és stilisztikai könyveket. Kassákot nem lehangolja, hanem inkább még elszántabbá teszi Csizmadia kritikája. Megsértődik, de annyiban azért megfogadja Csizmadia taná-

csát, hogy elkezd tanulni a költői mesterséget. Rájön, hogy nem elég a verset csak úgy „oda-kenni” a fehér lapra. Az Újpest című lap leközlí ugyan egy versét, de le is forrázza egyben, mert így közli le egy korai művét a Szerkesztői üzenetek rovatban: K. L. Újpest. Biztatásul leközlíjük. Ez a „biztatással” szócska nagyon bántja, „véletlenül” leönti a szót tintával.

Az első komolyabb lap, amely közli verseit, a Független Magyarország. Kapcsolatokat keres. Munkáskörökbe jár. Szerelmes lesz, későbbi feleségével, Simon Jolánnal az Andrássy úton, a Ligetben és Budán csavarog, a Csengery utcai kávéházba és a Meteor kávéházba járnak. *„Este kimentem Jolánhoz (...) Sosem vártam semmit ettől az asszonytól, és mégis ő volt az első, akire gondoltam, és gyalog lohok ki Újpestre.”*

Később a Renaissance folyóirat is közli, továbbá Révész Béla a Népszavánál, Schöpflin Aladár pedig a Vasárnapi Újságban. Kassák felbátorodik. Kezdi egyre öntudatosabban költőnek érezni magát. Érzi azonban, hogy a magyar irodalomba akkor érkezik meg valaki igazán, ha a Nyugat is közli: *„Osvátot ellenségnek láttam, akit le akarok győzni. Úgy képzeltem, ő egy fal, aki mögött szabad, nagy térségek vannak. (...) Megkerülni nem lehet a falat, át kell hát törni rajta.”* Felbátorodik, vesz egy mély lélegzetet, összeszedi magát, felmegy Osvát Ernőhöz a Nyugat szerkesztőségébe, a Mérleg utcába: *„Közvetlenül a szerkesztőségi szoba előtt álltam, egyszer csak kinyílt az ajtó, s váratlanul egy fekete ruhás, szemüveges, paposképzű emberrel találtam magam szemben. Osvát Ernő volt. Kissé meghajolt, és majdnem alázatosan kérdezte: – Mit teszszik parancsolni? (...) Hetek múltán újra felmentem Osváthoz. (...) Hidegen, majdnem elutasítóan viselkedett. – Elolvastam az írásait, kétségtelenül van bennük tehetség, de nem nekünk való. Fara-gatlan, nyers dolgok, még mindig nem azok, amiket a Nyugat közölhetne.”* Amikor Kassák arra hivatkozik, hogy a Renaissance folyóirat elfogadta ezeket a verseket, Osvát azt feleli, hogy az ő szerkesztőségük egy másik utcában van. A Nyugatot a Mérleg utcában szerkesztik, a Renaissance folyóiratot máshol. Kassák nem adja fel, mindenáron olyat akar írni, ami eléri a Nyugat mércéjét, ami találkozik Osvát kényes ízlésével. Végül az ostrom nem is marad eredménytelen. A *Misilló királysága* című Kassák-regény elnyeri Osvát tetszését, folytatásokban elfogadja és közli.

Bekerül tehát a Nyugatba, hogy aztán annál messzebbre rugaszkodhasson tőle, a Tett, a Ma, majd a Dokumentum című saját orgánumi felé. A Tett-tet a mai Radnóti utca 16. szám alatt (akkor Sziget utca) szerkesztette, itt is lakott. Ugyanitt, a földszinten lakott Kassák édesanyja, a „mutter”, Istenes Erzsébet. Itt volt a Dokumentum szerkesztősége. Ha megkérdeznénk, hogy hol született meg a magyar avantgárd, a legegyszerűbben úgy felelhetnénk rá, hogy Kassák anyjának szobakonyhás lakásán. A Tett betiltása után a Ma című folyóiratot a bécsi emigrációig a Visegrádi utca 15. szám alatt szerkesztették.

„Angyalföld, a nyomortanyák helyén felhúzó-dó gyárváros: az ipari munkásság szimbóluma.” – írta Németh László, a Kassák Lajos, Angyalföld című írásában. Vitathatatlan, hogy Kassák Lajos Budapestje elsősorban a külváros, a munkásnegyed, főként Angyalföld világa.

„A külvárosok házai között élek a mezítelen lány és a durva káromkodások testvérségében

gyakran ki akarok törni korlátaim közül” (63. számozott vers)

„egy verkli szól az udvar mélyén, / az én bánatomat zengi” (Külvárosi alkony)

Keresi saját költői megszólalását, egyéni hangját, ám ha akarja, ha nem, eleinte még hatással vannak rá hol a korabeli dilettáns munkásköltők, hol a polgáriasabb „holnaposok”. Alábbi, korai Angyalföld-versén még nagyon erőteljes Ady-hatás érződik. Nézzük, hogy van ez Adynál:

„Vörös jelek a hadak útján / Hunniában valami készül / Rongyos hadak, roppant hadak / Seregelnék vígan, vitézül.”

Kassáknál pedig így: *„Életünk rosszabb, mint a vert kutyáé, / De gazdagok vagyunk a harcok hitben. / Lassan a testtel urak, asszonyosságok. / Angyalföldön hadakkal jár az Isten!”* (Gyárvárosi fiúk kara)

Angyalföld képe még a „gyerekversekként” jegyzett Kassák-versekben is feltűnik:

„Angyalföldi harangok / ne sírjátok értünk. / Vidám pesti gyerekek / semmitől se félünk.” (Angyalföldiek)

„Szeretlek én, / Angyalföld, / új hazám, / dicsértessél / szép május / hajnalán.” (Májusi vers)

A külvárosi munkások nem kávéházba és színházba járnak, hanem talponállóba. Akár Berda József-vers is lehetne az Egy külvárosi ivóról:

„Itt nincs keserv: az élet gondja eltűnt. / És bizonygatjuk pállott szájjal, / Táncol a csapszék a kócos lánnyal.”

Esti, magányos bolyongásai is a perifériáról indulnak a centrum felé. A periféria és a centrum két, egymással kibékíthetetlen ellentétben álló jelképként képződnek meg költeményeiben. Míg a perifériát a szorgalommal, addig a centrumot a léhasággal azonosítja:

„Szeretek egyedül csatangolni az éjszakában. / (...) Ballagok a ragyogó körutakon át (...) / a dolgozó emberek már alszanak, a semmirekellők / kijöttek a színházakból / és betértek a kávéházakba.” (Egyedül az éjszakában)

Legismertebb költeményében, *A ló meghal, a madarak kirepülnek* című dadaista eposzban a gyalogosan Párizsba készülő költő poémájában a belvárosi Ferenciek terének képe villan fel:

„a ferenciek új harangja szinte énekelt már”

Belvárosi kép az *Andrássy boulevard* megidézése is:

„S íme, most itt ülök az *Andrássy-úti kávéház* teraszán” (*Gyarló varázslat*)

Izgalmas időszakban kerül Kassák a magyar fővárosba. Szeme előtt zajlik Budapest egyre gyorsabb sodrású modern világvárossá fejlődése. Egyik legismertebb futurista vonásokat mutató versében, a *Mesteremberekben* a jövőt úgy vizionálja, hogy a jövő múlttal, tradíciókkal leszámoló nagy, modern városai közé a magyar fővárost is oda sorolja:

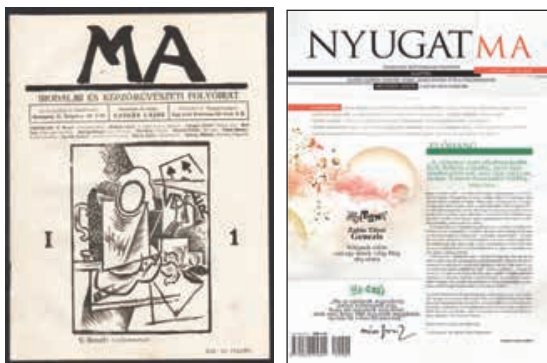
„s örüljenek az új költők, akik az idők új arcát éneklék előttünk: / Rómában, Párisban, Moszkvában, Berlinben, Londonban és Budapesten.”

A tízes években a megérkezés először a város iránti csodálatot hozta a fiatal Kassák számára, aztán a szociális igazságtalanságok érzékelését, amelynek két jelképe Angyalföld kemény szürkése és a belváros puha színesége, megtestesülése pedig a munkástüntetések és bérsztrájkok harcai. Érsekújvárt kis falucskának érzi Pesthez képest. Később majd a párizsi élmény hatására Budapestről is ezt gondolja, Párizssal összevetve. „*A néhány hónapi pesti tartózkodás után valósággal kis falucskára zsugorodott össze előttem a szülővárosom.*”

A Budapestről rajzolt képet először a Párizsig tartó csavargás utáni visszatérés, majd a bécsi emigráció időszaka új fénykörbe vonja. Párizsból sóvárögva Pest kiszépeül az *Egy ember élete* című önéletrajzi regényben: „*Vágyak és nyugtalanságok lobogtak bennem, mikor elindultam. – Pest – mondtam magamnak. – Ó, Pest! – S ekkor egy különös városra gondoltam, olyan kí-*

váncsisággal és szeretettel, ahogyan gyerekkori emlékeiből egy távoli rokonra gondol az ember. (...) Így gondoltam Pestre, amelynek a felizgatott fantáziákban tükröződő palotái, emberekkel zsúfolt utcái és keveredő, vidám élete van.”

Párizs után, hazatérve a magyar fővárosba, szembesítve a nosztalgia megszépítő vízióit a valósággal, ilyennek látja Pestet szintén az *Egy ember élete*ben: „*Milyen kevés itt az ember, és milyen csönd van. Onnan kintről egészen másképp emlékeztem a városra. Párizs nagy, zezugos terület, tele házakkal, emberekkel, étellel. Most úgy érzem, Pest Párizs egyik utcájában is elférne. (...) Régen, hazulról úgy vágyódtam Pestre, mint valami világsodájába, s most, Párizs után megtorpult, összezsugorodott előttem.*”

Ma – egykor, Nyugat Ma 2010-ben

Érsekújvárról rövid győri kitérőn át a megérkezés Budapestre az első meghatározó élmény. Párizs és Bécs élménye és a visszatérések ebből a két városból tovább árnyalják Kassák Budapestről alkotott képét. Bécsből a magyar fővárosba visszatérve, a harmincas években a Seemann kávéházban (Bajcsy-Zsilinszky út 70.) volt Kassák törzshelye és asztaltársasága. Meghatározó a második világháború utáni lerombolt vagy a romokat eltakarítani igyekvő, rohammunkával újraépülni vágyó főváros képe is a kései Kassák-versekben:

„*Ne tépd ki galambom csőréből az olajágot / ha közeleg rombadúlt városunk felé / acélkék szárnyai alatt hozván a magasban / gyógyírt a betegnek, téglát az építéshez*” (*Ostrom után*)

„*Azok helyett, akik elhagytak, ó drága Város / ölemben dajkállak és beszélek hozzád / mint szegény beteghez, akit meggyaláztak / az idegenek. Lapulsz az esti homályban.*” (*Budapest*)

„Még él a város és díszíti magát / míg lent a mélyben szennyeit kavarja” (Lírai szigorúság)

„én ott bolyongok a szétrombolt Budapest utcáin / micsoda foghíjjas terek, micsoda búzló szemétdomb / ezerszer meggyalázott városom, izzón fáj benned minden tagom” (Őszi vándorlás körbe-körbe)

„Építők, építők, / világot szépitők, / ragyogó ég alatt / húzzatok magasba / vasbeton falakat.” (Biztató)

A második világháború lehangoló városképéről és a fönixként újjáépülni vágyó fővárosról szól még az idézettekén túl számos Kassák-vers, egyebek közt a *Pesti lovak 1945 tavaszán* és *A túlsó partról*.

Számos halakról szóló verset írt. A horgászás volt a hobbija, a Duna-parton a horgászbót mellett ülve szeretett magányosan töprengeni:

„láttok-e engem, amint a Duna-parton ballagok / hazafelé Óbudára, horgászbóttal a kezemben” (*Hazafelé a folyóparton*)

A Duna látványa számos más versben is feltűnik:

„Ordít a távoli gyár kürtje / a hang remegve száll a Duna felett. (...) / ekkor a hegy mögül /

szép gyöngysor szemével / előbukkan / az éjjeli hajó.” (*Ellenőrizhetetlen színjáték*)

A világháború után, az ötvenes években az öregedő Kassák költészete jelentősen klasszicizálódik, verseinek tartalmában pedig igen gyakran jelenik meg a nosztalgizálás, és gyakran a régi pályatársakat megidéző megszólalás. Szép verset írt például Osvát Ernőről vagy Bartók Béláról. Tudjuk, hogy József Attila írt verset Kassák feleségéről, Simon Jolánról. Kassák 1955-ben úgy idézi meg József Attila vezna alakját, mint aki kihagyhatatlanul hozzátartozik Budapest városképéhez:

„Nyurga kamasz-ember, jól ismertelek / felszegett nyakaddal, kemény sörényeddel / amint loholtál Pest sikátorain át / hónod alatt súlyos akatáskával / amiben verseid dús füzérét hordtad / egy fiatal szív felizzott paraszát.” (*Meghajtott zászlóval; József Attila születésének ötvenedik évfordulójára*)

A kései, időskori *Vagyonom és fegyvertáram* kötet több verse is hasonlóan nosztalgikus hangon szól, ilyen például a *Budapest ege alatt* című vers:

„én ifjúságom / harcaira emlékszem / a valóság partján / rózsaszín szemüveg nélkül.”

A *tölggyfa levelei* című kötetben szintén egy múltidéző hang a *Gyár* című versben, melyről

akár Pilinszky János „Amiként kezdtem, mindig az maradtam” kezdetű verse is eszünkbe juthat. Kassák is mindig az maradt, aki volt:

„Volt hazám / keserveim és indulataim forrása / nem távolodtam el én tőled messzire. / Ma sincs aranykeretes szemüvegem / fehér gallérom fekete csokorral / nem bámulom el magam a kirakatok előtt / ahol csipkebugyik és vérszínű körömlakkok énekelnek. / Tekintetemben / a te sajátos törvényeidet őrzöm.”

Mint említettem, Kassák a felvidéki kisvárosból, Érsekújvárról érkezett, de igazi budapesti íróvá lett a hosszú évtizedek során. Olyannyira, hogy Révai József így ír róla a *Kassák, új fajtság és objektív líra* című írásában, a *Ma* 1917. október 15-i számában: „Kassák városi költő. Nem hasonlítom sem Whitmanhez, se Verhaerenhez, mert magyar költő; és bármilyen fordításban ráismernék a szikár, budapesti, magyar, kissé Gorkijjal rokon gesztusaira.” Egy másik jeles kortársa, Füst Milán kedves önróniával emlékszik arra a jelenetre, amikor először találkozott Kassákkal Pesten: „Az Erzsébet körutat járta – s mindig igen tisztára kikefelve, a vasárnapi munkások s egyben próféták ketős eleganciájával s persze mindig igen szigorú arccal is. (...) Ön Kassák Lajos? – állítottam őt meg ugyancsak az Erzsébet körúton. – Én Füst Milán vagyok – mondtam neki büszkén. – Nem érdekel – felelte, és tovább ment.” Az idősödő, világháború utáni Kassák is szorosan hozzá tartozik a városképhez. Második feleségét, Kárpáti Klárát a Lidó kávéházban ismerte meg, majd ott találkoztak. 1955-től 1967-ig, halálának évéig rendszeresen járt a Luxor kávéházba. (Szent István körút 5.) Békásmegyeren, a Kőbánya út 42-ben lakott, majd haláláig a III. kerületben, a Bécsi út 98. szám alatt. Kassák végső nyughelye is Budapesten van, a Farkasréti temetőben nyugszik. Kassák ambivalens, (imádom is, haragszom is rá) Budapesthez való viszonyáról talán egy időskori költemény vall legszebben, melyben számot vetve, kiengesztelődve és szerelmes gyengédséggel szól a városról:

„Egyedül kószálok a hegyen. / (...) Alattam él a város, de nem látom évszázados sebeit /

nem hallom csikorgó sirámaikat. / Tudom, rossz mostohám volt ez a város / nagyon jól tudom /

és nem haragszom rá. / Közel az égi magassághoz / fiúi szeretettel vallok neki / álmaidról /

vágyaimról / reményeimről.” (*Reggeli séta*)

HALMAI TAMÁS

„... a lélek kedvéért”

Fodor Ákos-olvasás, második rész

■ **Civilizáció**
forgóajtó áll
a sivatagban. Aki
kikerüli: nincs

Boldog senkik

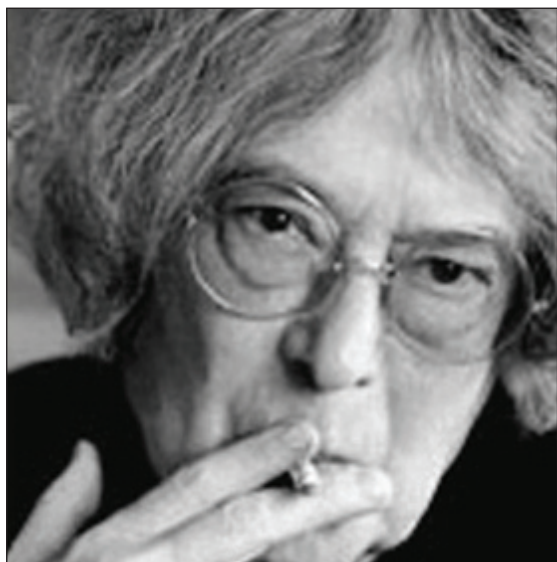
Ismert a tengerentúli anekdota (városi legenda?) a magyarokról, akik mögöttes érkeznek a forgóajtóba, de előttem lépnek ki. Szellemes metafora; s jellemző is. A forgóajtó civilizációs embléma, az iparosodott nagyvárosi élet kelleke. Tömeget feltételező képzet.

A versben is a civilizáció metonimikus megjelenítője (egyúttal a karmikus körforgásé, a szamszáráé!); körötte a sivataggal (a transzcendens semmivel?). A kulcsszó a „nincs”. Ezzel zárul a vers, ez a sorsa a különcnek.

Mi is?

Több olvasat kínálkozik. Azért „nincs”, mert (1) senkinek tekintik; (2) nincs olyan, aki ne venne részt az ajtónyi forgásban; (3) már túl van a jelenlétet érő léten: a nincsbe, a nihilbe, a nirvánába, a mennybe stb. ért.

Örölnünk kell mindennek. Hogy ennyi lehetőség közül választhatunk. (Akár a for-

gójtót is! Ott is boldog, aki igazán senki.) S hátha nyílik még ajtó a legeldugottabb sivatagban is...

(Fodor lírája egyébiránt másutt sem rejti véka alá ellenérzéseit a modern kori tömeg-társadalmak szokásrendjével, ízlésvilágával, alapállásával kapcsolatban. Csak példaképpen három emlékezetes eset: „hadarással leplezett dadogás” [Civilizáció]. – „Komitragikus: / villámfénynél próbálunk / regényt olvasni.” [Az emberi léptékről]. – „nagyon fél a test. / Tér-idő-iszonyában / tapad, fáj, habzsol” [Xéniák {53}].)

■ **Axióma**
Kreativitás?
Kérdéseket állítunk
a Válasz elé.

Kérdezz-felelek

Ha van kérdés, válasz is van. De ha van válasz, mi szükség van kérdésre?

A kérdezve kételkedő európai kultúrkörben különösen indokolt efféle kérdéseket föltennünk (nem tennünk föl). (A költészet akkor is válaszol, ha nincs kérdés.)

Fodor Ákos válasza ez a vers.

■ **Köz-?**
mindünk anyaga
sugárzó lehetne, ha
mernénk hasadni

A világból a világhosszba

Atomfizikai allegória három kurta sorban: megsüvegeledően szép teljesítmény. Nem kevésbé szép a gondolati íven végigvitt motívumsor (anyag, sugárzás, hasadás), melynek elemei az átvitt értelem többletével támogatják egymást (anyagi világ, sugárzó öröm, tudathasadás stb.).

S hogy átléphetnénk-e valóban – botor fényvándorok – az anyagból az anyagtalamba, a világból a világosságba?

Fodor Ákos verse jó példával jár elől: mer „hasadni”, mindkét sor végén; ráadásul a második sortörés oly módon metszi el a közlést, hogy a feltételes időhatározói alárendelést jelző „ha” kötőszót a záró sor hátrahagyja. Azaz – bár a „mernék” ige feltételes módban szerepel – a hasadásra való bátorságot valós lehetőségnek, valósnak mutatja. (A bizonytalanságot tartja fenn ugyanakkor, hogy az első és második sort összefűző rím után a harmadik vége tompán cseng. Vagy a „hasadni” olyan rímhívó, jövőcsalogató szó volna, mely beteljesítésre vár?...

E sorok írónoka tíz-egynéhány éve vetette papírra ezt a haikut: „Most minden oly egy! / Bárcsak ne hasadnék szét / reggel rád és rám” (Bárcsak). Látnivaló, itt a szerelmes

együttlét teljességélménye támaszt föl aranykori androgünképzeteket; s a közös nyelvteni alany szétválása két szokványos szubjektumra a vers látószögében: kudarc. Fodor Ákos ugyanezt a civilizációs tudati traumát szövegesíti, csak más fázisra összpontosít: a különálló egők világát, az egyénekre szaggatott létezés az én új emberré hasadásával (az illúziós, öncsaló fölöslegnek levetésével) véli fölszámolhatni. Alighanem bölcsebb elképzelés az övé. Mert nem a másiktól (az egy mástól) teszi függővé, hanem a mindenkori egyben, egyetlenben látja a hiteles lét eljöveteletét.

Már csak az enigmatikusan töredékes cím ejtethet gondolkodóba. Közügy? Közös(ség)? Köztes állapot? Ha mind túljutottunk a vágyott aktuson, talán már nyelvünk is lesz a válaszhoz.

TSANGYANG GYATSO

Lhasa háza

Bolemant László fordítása

1.
a keleti dombocskák mögül
felúszik a tiszta hold.
a kislányka arca nekem örült,
nem felejttem, milyen volt.
2.
a tavaly ültetett hajtásokból
mára csupán szalmaszál maradt.
az ifjak eltikkadt, megvénült teste eltört,
akár a délről suhanó nyilak.
3.
ha ő, ki szívembe költözött,
perceim társa lesz egy napon,
olyan lesz, mintha tengerek mélyéről
a legdrágább követ kapom.
4.
a szépség, akit útközben láttam,
egy lány, illatával betakar.
kicsi, türkiszfényű kavics,
mit könnyelműen elhajítanak.

5.
gyönyörű ő, a rangos hivatalnok lánya,
ha arcába nézel, vigyázz,
gömbölyű, érettre édesült barackot akarsz majd tőle,
mely a legmagasabb ágról csüng alá.

forrás: Cchangjang Gjamccho: Hlasy Lhasy, tibeti eredetiből szlovákra fordította Martin Slobodník, Viera Prokesová, Petrus Publishers 2003

Tsangyang Gyatso, a 6. dalai láma szerelmes énekei (1683-1706)

TŐZSÉR ÁRPÁD

A „bazini éjszaka”

Naplójegyzetek 2008-ból

Részletek a szerző naplósorozatának
készülő, ötödik kötetéből

Május 3.

A tavaszi hónapokban élünk a legintenzívebben irodalmi életet. Megszaporodnak az irodalmi rendezvényeink (Nemzetközi Könyvfesztivál, Költészet Napja, Könyvhét, irodalmi díjátadó ünnepségek stb.), rohangálunk egyik helyről a másikra, egyszeriben színpadi előadókká, s esetenként kritikusokká válnak a költők is.

Most például a Pegazus-pályázat verseit meg a Posonium-díjra beküldött könyveket kellené elbírálnom. *Németh Zoltán*ról, a kitűnő kritikusról nem mindenki tudja, hogy verseket is ír. Az *Állati nyelvek, állati versek* című kötetről nemigen lehet eldönteni, hogy gyermekverseknek álcázott abszurd költészet akar-e lenni, vagy fordítva. Leginkább is-is. De akkor nem értem, hogy a költő miért nem viszi-gondolja következetesen végig a metaforáit. Például a *Szőrös mosógép* című versben ötletesen mosómedvének kezdi leírni tárgyát (a mosógépet), de leírása végén már ugyanazt a gépet „klasszikus konstrukcióként” emlegeti, s a két kép között nincs korridor, s így hatálytalanítják egymást, a vers mozaikossá válik.

A versek másik típusa rendre kihasználatlanul hagyja a gyermekversek egyik fő motorjának, a szójátéknak a lehetőségét. A *Saslik*ban például, ha a szerző előbb eljátszik mondjuk a *sas-lik* (sasnak a lika) kínálta jelentéssel, s így a saslik szót már korábban a sas fogalmához közelíti, akkor a befejező kép („*villával kell noszogatni, hogy legalább a szájmagasságig felrepüljön*”, mármint a *saslik*), szóval akkor ez az egyébként kitűnő kép még nagyobbat lobban. – A költő, Németh Zoltán távolról sem annyira kritikus önmagával szemben, mint amennyire a kritikus Németh Zoltán másokkal szemben szigorú.

Május 4.

A nagyváradi szerzői estemen mondtam: ha az író a Felvidékről Budapestre települ, ritkán marad talpon, belevész a középszerbe. Az álta-

lános jelenség fő oka talán a felvidéki magyar nyelv labilitása. Innen időben, egészen fiatalon kell elmenni, hogy még legyen ideje az írónak a nyelvi normáit megszilárdítani. Ahogy Kasák Lajos, Márai Sándor és Komlós Aladár tette. A nagyváradi, kolozsvári, marosvásárhelyi, farkaslaki írók, érdekes módon, rendszerint teljes fegyverzetben pattannak ki Erdélyből, mint Pallasz Athéné Zeusz fejéből.

Május 9.

A civilizáció boldogságellenes, a boldogság megélése viszont főleg a kreativitásban lehetséges – fejtegeti a rádióban *Szilágyi Ákos*. S fejtegetése első hallásra elmésnek tűnik, aztán felmerül bennünk a kétely: nem pusztán a korunk civilizációjára gondol vajon a szerző? Globalizált civilizációnk ugyanis a nagy tömegeket valóban a felhasználás, a konzumálás magatartására kárhoztatja, a kreativitás boldogsága korunkban már csak keveseknek adatik meg.

Aztán *Karátson Gábor* (szintén a rádióban) Lao-cét idézi: „Nagy ország – kis nép”. Az idézet jelentése: csak a kis és bensőséggel rendelkező országok népei képesek nagy dolgokra. (Lásd az ókori városállamokat!)

A nagy ország elidegenít, gépiesít. S viszszatérve *Szilágyi Ákos*hoz: a globalizált civilizáció egyre inkább államként, országként, birodalomként kezd viselkedni: elidegenít, gépiesít. De: nem volt még birodalom, amely önmaga vesztét nem okozta – fejezi be a gondolatort *Karátson*. Még szerencse, teszem hozzá én. – A géntechnológiától hangos a sajtó. S már nem csak a sajtó. Valamelyik nap azt hallottam, hogy valakit egy biztosító nem akart biztosítani, mert az illető génjeiből az orvosok megállapították, milyen betegségek fogják hamarosan munkaképtelenné tenni.

Még egy lépés, és megint Hitler (ezúttal immár csont-) karjaiban vagyunk. Úgy látszik, bizonyos esetekben maga a tudomány is a fajelmélet (génelmélet) felé löki az emberiséget.

Május 12.

Nem tudom, hányadszor olvasom Somlyó György *„Bevezetés(féle) Paul Valéry módszerébe”* című terjedelmes tanulmányát, abban a reményben, hogy most már talán megértem Valéry 1892-es, úgynevezett genovai éjszakájának (fordulatának) lényegét, tudniillik azt, hogy mért hagyta abba a nagy költő a jelzett évben a versírást s némult el, költőként, hús teljes évre. (*„Rettenetes éjszaka. Az ágyon ülve töltöttem. Vihar mindenütt. Szobám szinte minden villámcsapásra kigyúl. És egész sorsom lejátszódott a fejemben. Itt vagyok magam és önmagam között”* – írja a sorsfordító éjszakáról maga a költő.)

Kérdés persze az is, hogy van-e ennek a bizonyos éjszakának „lényege”, létezik-e Valéry elhallgatásának egyértelmű magyarázata? A költőnek a fordulat éve után írt prózai munkái, tanulmányai közvetve szolgálnak ugyan magyarázatokkal, de ezek is meglehetősen elmentmondásosak. Valéry (s nyomában Somlyó is) ókori és reneszánsz személyiségeket (Szókratész, Leonardo) emleget, akik sejtetően az övéhez hasonló dilemmával küzdöttek: gondolkodni vagy alkotni? (Ahogy viszont Somlyó ezt a kérdést saját maga számára újrafogalmazza, az részben megvilágító erejű: *„Miben áll a halhatatlanság?... A tettben, amely egy ponton szükségképpen megállítja a gondolkodás folyamatát? Vagy a megszakítatlan gondolkodásban, amely kiiktatja magából a tettet? Bármilyen »specializáltságban«, amely minden cselekvés föltétele, de amely szükségképpen minden más cselekvést megghiúsít, amire pedig éppúgy képesek letünk volna?”*)

S engedtessek meg nekem itt, hogy a Szókratész, Leonardo stb. féle analógiák sorát egy újabb lehetséges analógiával, névvel bővítsen: Anaximandrosz. Az ókori filozófus már Szókratész előtt jó száz évvel azon tépelődött, hogy a létező dolog csak bűn árán képes létezni, mert ha kiválik az aperiomból (tulajdonképpen a létből) és mintegy tetté válik, akkor a magához ragadott lehetőségeket megvonja a többi létezőtől. (Vö.: Nyíri Tamás: *A filozófiai gondolkodás fejlődése*)

Azaz valóban nincs új a nap alatt, a történelem által hiteltelenné koptatott, de mindig is létező létezőt csak azzal tesszük újjá, hogy hitelen újra éljük.

Május 13.

Vissza Paul Valéryhoz: nekem is volt „genovai éjszakám”. De nem egy éjszakán, hanem három teljes hónapon át tartott. 1969-ben meghalt az anyám (apám már korábban elhunyt), s egyedül maradtam a teremtésben. S esettésemet elviselhetetlenre fokozta, hogy 1970-ben elkezdődött Csehszlovákiában a Husák-i, úgynevezett normalizációs korszak, s a szlovákiai magyar fiatal költők antológiája, az általam összeállított és szerkesztett, s a Csehszlovák Kommunista Párt lapja, az Új Szó által avantgárdnak és pesszimistának, más lapok által nemzetietlennek bélyegzett *Egyszemű éjszaka* miatt sajtóhadjárat indult ellenem. Röviden: 1970 őszén a bazini idegstanatóriumban találtam magamat.

Bazin húsz-harminc kilométerre van Pozsonytól, a Kis-Kárpátok déli lábánál, gyönyörű helyen, akár üdülésnek is felfoghattam volna az ottlétemet, ha nem lettem volna komolyan beteg. Súlyos neuraszténiát és mániás depressziót diagnosztizáltak nálam, s ez a gyakorlatban annyit jelentett, hogy valamiképpen magamon kívülre, túlrá kerültem. Egyetlen személytelen szemként és mérhetetlen közönnyel szemlélttem a környezetemet s benne magamat, aki persze inkább csak emlékeztetett egykori magamra, s úgy viselkedett, mint egy roppant idegrendszer egyetlen sejtje: ha inger érte, megmozdult, kétségbeesetten összehúzódott, reagált, de önálló kezdeményezésekre nemigen érzett késztetést. Nem tudom, Heidegger vajon átélte-e az én hasadtságának a drámáját, mielőtt leírta, hogy az én is csak a lét történése, de én ezt az állapotot nagyon intenzíven, a saját egzisztenciámban éltem át Bazinban.

Nem kétséges, hogy e lelki állapothoz a szedatívumok is nagyban hozzásegítettek, de éreztem ezt én nagyon sokáig, még a gyógykezelés után is. Főleg, mikor verset akartam írni: egyszerűen hiányzott hozzá az az autonóm, magabiztos szubjektum, amely a két első verskötetemet írta. 1971-72-ben megpróbálkoztam még egyfajta, cseh és lengyel minták szerint szabott tárgyköltészettel (eredménye az 1972-ben megjelenő *Érintések* című verskötetem lett), de éreztem, hogy az még nem annak a személytelen intellektusnak a hangja, amellyé engem a három hónapos *bazini éjszaka* tett. Arról viszont sejtelmem sem volt, hogy ennek a bizonyos éj-

szakának mi lenne a hiteles versnyelve. Költőként elhallgattam hát, s hosszú-hosszú évekig csak irodalomtörténeti meditációkat, tanulmányokat írtam.

1979-ben sejlett föl bennem először, amikor a *Genezis* című régebbi verseimet és újabb esszéimet egymás mellé helyező gyűjteményes kötetemet összeállítottam, hogy valamiféle kiutat az alkotói válságomból a vers és az esszé műfajának az összeházasítása, valamint az egykori bazini *idegen szemnek* (külső megfigyelőnek) epikus figurák formájában való versbekapcsolása jelenthetne. Így születtek meg aztán a Mittel-verseim, s tízéves hallgatás után, 1982-ben megjelent az immár vadonatúj verseket tartalmazó kötetem is, az *Adalékok a Nyolcadik színhöz*, benne az ismert Mittel-ciklussal. Azóta Mittel urat persze már rég elhagytam, de az „idegen szem” módszerét nem. Szinte minden versemben ott a külső megfigyelő, az epikai figura, aki a szöveget uralni vágyó szubjektumot adekvát helyére rakja, a vers-lét sok történése közül egyikké (azaz legtöbbször mellékszereplővé) degradálja. – S talán itt kell szóvá tennem, és a lehetőség szerint feloldanom azt az ellentmondást is, amelyet esetenként kritikussaim (például *Elek Tibor*) szememre hánytak, tudniillik, hogy a kritikai írásaimban sokszor az úgynevezett posztmodern alkotó módszerek ellen ágak, miközben saját verseimben magam is élek e módszerekkel.

Ilyen vonatkozásban hadd idézzem megint a tegnap olvasott Somlyó-tanulmányt: Valéry „Végső soron azt a költőt valósította meg magából, a maga számtalan lehetőségéből, akinek művében éppen ez az önmagára irányuló igazságkeresés öltött formát; akiben az alkotás a szemlélődés, a szemlélődés pedig az alkotás kritikáját képviseli megszakítás nélkül”. Hát így: isten ments, hogy magamat jelentőségben s bármilyen formában is Paul Valéry mellé helyezzem, de kritikai írásaim, esszéim és verseim – szándékom szerint – szintén valahogy így működnek. Ha kritikáimban (a szubjektum pártján) elfogult vagyok, a verseimben próbálom elfogultságomat ellensúlyozni. És *vice versa!*

Május 14.

Ryszard Kapuściński a legújabb Forrásban (2008/5, *Lapidarium*) a krisztusi önzetlen, szív-szeretetről elmélkedik, amely az ő értelme-

zésében nagyon emlékeztet Bahtyin interszubjektivizmusára, azaz a „másik” előnyben részesítésének elvére („Az egyetlen abszolút érték az embernek az a lehetősége, hogy előnyben részesítheti a másikat önmagával szemben”, mondja Bahtyin.).

Nos, ettől a szív-szeretettől én valószínűleg távol vagyok, de egyfajta pragmatikus szeretetet (akárcsak Kapuściński, vagy a naplójában emlegetett Hérodotosz) napjában én is gyakorlok: nem minősíteni, megítélni és elítélni igyekszem az embereket, hanem *megérteni*. De nem tudom felfogni, hogy ez a megértés miért kellene, hogy a másik előnyben részesítését jelentse önmagammal szemben. A megértés szerintem a gyakorlati erkölcs nyelvén annyit jelent, hogy elismerem a másik testi jogait, elfogadom az egzisztenciális szükségleteinek kielégítéséhez és az életteréhez való jogát, feltéve, ha az nem az én azonos jogaim rovására történik.

Az ilyenfajta megértés: racionális szeretet, ha egyáltalán létezik ilyen fogalom. (Rémlik, hogy Umberto Eco ezt nevezi valahol *természeti etikának*.)

Május 16.

Sebastian Haffner híres Hitler-könyveinek ismertetéseiből (a történész egyéb könyveiben is bőven van szó Hitlerről, nemcsak a *Megjegyzések Hitlerhez* címűben) az derül ki, hogy a jeles szerző tulajdonképpen csak egyetlen eredeti vonással gazdagította Hitler-képünket: a Führer nem volt a szó klasszikus (18-19. századi) értelmében nemzetszerető hazafi. Nem a „német népért”, hanem saját rögeszméi megvalósításáért tette, amit tett. Ilyen értelemben tehát inkább az ókori zsarnokok sorába tartozik, s a klasszikus nemzeti eszmékhez „nemzeti” jelzők ellenére sem volt sok köze. Nem véletlenül adta a történelem a legyőzött Németország földig rombolásáról és fölperzseléséről szóló utolsó Hitler-i rendelkezésnek a „Neró-parancs” nevet. („Ha a német népben nincs már annyi erő és áldozatkészség, hogy vérét adja létéért, úgy el kell vesznie... Egyetlen könnyet sem fogok ejteni a német népért”, mondta a Führer már 1941-ben.) S talán magának Haffnernek is Suetonius könyve, a *Caesarok élete* lebegett a szeme előtt példaként, mikor Bismarckról, Churchill-ről, Hitler-ről írt érdekfeszítő, olvasmányos könyveket. Kilencvenkét évet élt, ha megéri a századik

születésnapját, talán még Lenin és Sztálin életregényét is megírja, s akkor viszonylag teljes lett volna a huszadik századi Európa történelmét alakító caesarok galériája.

A *Megjegyzések Hitlerhez* című Haffner-könyvről a rádió is kitűnő ismertetőt sugárzott, a műsor külön érdekessége volt, hogy a műből *Angyalosi Gergely* olvasott föl, szinte profi rádiósként, kitűnő hangorgánnummal.

Május 17.

Egyre gyakrabban észlelek magamon olyesmit: hirtelen minden elveszti az ízét, értelmét, s marad számomra a sötét, kilátástalan kétségbeesés. Mintha egyszeriben teljesen egyedül maradnék a világmindenségben. Talán már az öregség jele mindez?

Thalész 78 évet élt, s feltehetően 78 évesen sem szenvedett a magánytól, mert azt hirdette, hogy mindennek (a tárgyakra is, a természet dolgainak, fűnek, fának s az állatoknak is) lelke van, az egész világ istenekkel van tele. (S Herakleitosz ezek után azzal fogadta otthonában a barátait: Lépjetek be, itt is istenek vannak!) Mára azonban mintha elfogytak volna az istenek, a világmindenség kiürült, az ember egyedül maradt. – Ebben a pillanatban odakünn, a nagy csallóközi síkság nyárfáinak valamelyikén megszólal egy kakukk, s csak úgy, szórakozásból számolom: hány esztendeig élek?

A világmindenség jövendőmondója tizenegynél hagyja abba a kakukkolást. 84 éves koromban még inkább egyedül leszek. De fokozható-e a magány? Magány – magányabb – legmagányabb! Versbe fut a válaszom:

*Elfogytak az istenek, lépjetek ki
e létből, ahol már nem leli senki
sem isteneit, sem énjét, sem őstét.
Sír, szorong a világűrben a lélek,
delphi kakukk sem jósol neki létet,
formázatlan az ember-lehetőség.*

Május 26.

Reggel 8 óra 10-kor nyitom az internetet, a postámban VLM levele: olvastam-e a legújabb *Holmit*, s Wilhelm Vilmos lesújtó kritikáját a *Holan-fordításaimról*? Rosszul kezdődik a nap. Vizsgálgom magamat a fürdőszoba tükreben. Éjszaka, álmomban valami temetésen voltam. Repültem a sírok fölött, Bocsek Zsuzsa néni re-

pült velem szembe, s a szokott harsányságával kérdezte: „hová, hová?” Én meg a számra tettem a mutató ujjamat, hogy csendesebben, temetőben vagyunk, majd ugyanazzal az ujjammal az égre böktek, hogy „oda”. A tükörből egy Caesar-fej néz vissza rám. A kopaszágom mindenképpen Caesar-é. Viccelődöm, hogy felviduljak. Nem megy a vidulás.

Félbehagyom a borotválkozást is.

*Mi az ember – tán nyugton telt az éje,
de kifárad, míg borotválkozik,
telefon és posta még el sem érte,
s lényege máris kiég, elfolyik.*

(Gottfried Benn: Melankólia)

Május 30.

Hozza a postás a májusi *Holmit*, benne a Wilhelm-dolgozat a *Holan-fordításaimról*, pontosabban a pillanatnyilag létező *Holan-fordításkötekről*. De engem elsősorban természetesen az írás rám vonatkozó passzusai érdekelnek. „...a főműnek számító *Éjszaka Hamlettel, Tózsér Árpád fordításában* (2000), *nyelvünkön a talán legambiciózusabb, s talán a leginkább kudarcba fűlt vállalkozás*” – írja a jeles zenetörténész a legterjedelmesebb *Holan-fordításomról*, s lelke rajta, de azért azt hiszem, jobban tenné, ha a... zongora mellett maradna, s nem akarna ott is szakembernek tűnni, ahol csak laikus.

S hogyan is lehetne egyáltalán *Holan-szakértő* valaki, ha a cseh nyelvet nem ismerve csak fordítások alapján tud magának képet formálni a költőről?

S hogyan engedhet meg magának bárki is olyan égbe kiáltóan dilettáns véleményt pusztán az általa gyengének tartott fordítások alapján a széles e világban „érthetlenségéről” híres cseh költőről (illetve verseinek fordításairól), hogy „...mintha a fordítás nem merné vállalni az egyszerűséget, az érthetőséget, olykor a szinte lapidáris „költőietlenséget” is, hogy mintegy pointként, csak egyetlen jól megválasztott, sőt keresetten megválasztott szóval emelje el a hétköznapi nyelvben is mondhatótól azt, amit csak versben, verssel lehet?” Ha csak kicsit is helyesen sejtene valamit *Holanból*, tudnia kellene, hogy e „Nagy Homályos”, a költészetnek e Herakleitosza nem a szókinccsénél, hanem a mondattanánál fogva az, aki.

Vagy ahogy az egyik legjobb cseh *Holan-értelmező*, Antonín Matej Píša írja róla: „*Holan ver-*

seit át- meg átszövik a képzetek és fogalmak közötti olyan, látszólag teljesen értelmetlen és képtelen kapcsolatok, amelyek érzéki felfogóképességünkön és logikánkon túl valahol mintha mégis találkoznának.”

Ezt a mondattani termékeny „homályt” nem lehet visszaadni „egyetlen jól megválasztott, sőt kezesen megválasztott szóval”, pontosabban: nem azzal lehet visszaadni. S talán éppen ezért olyan nehéz Holant fordítani, s ha igaza van Wilhelmnek, hogy a bírált Holan-fordításokban „a fordítói ügyetlenség, olykor a kétségbeesett igyekezet, fuldokló kapkodás kényszeríti... ki a kevésbé elszánt olvasót megriasztó félmegoldásokat, a rossz mondatokat s néha bizony értelmetlenül ostoba fordulatokat”, akkor a bírált fordítók pontosan a nagy cseh költő mondattani rébuszai miatt nem tudtak megküzdeni feladataikkal. De és ugyanakkor: lehet-e hitelt adni valaki egyik ítéletének, ha állításai legtöbbször laikusnak, hozzá nem értőnek bizonyul? Legyen így vagy úgy, nekem fel van adva a lecke: válaszoljak Wilhelmnek, vagy ne? Értelmes dolog-e nekem megszólalnom olyan kritika ügyében, amelyben én bírált vagyok, hiszen akármennyire is nem az engem, illetve ezúttal a műfordításaimat ért kritikát

akarnám válaszírásemban szóvá tenni, az olvasó a megbántódott önértet, sőt esetleg a sértett hiúság hangját hallaná ki belőle.

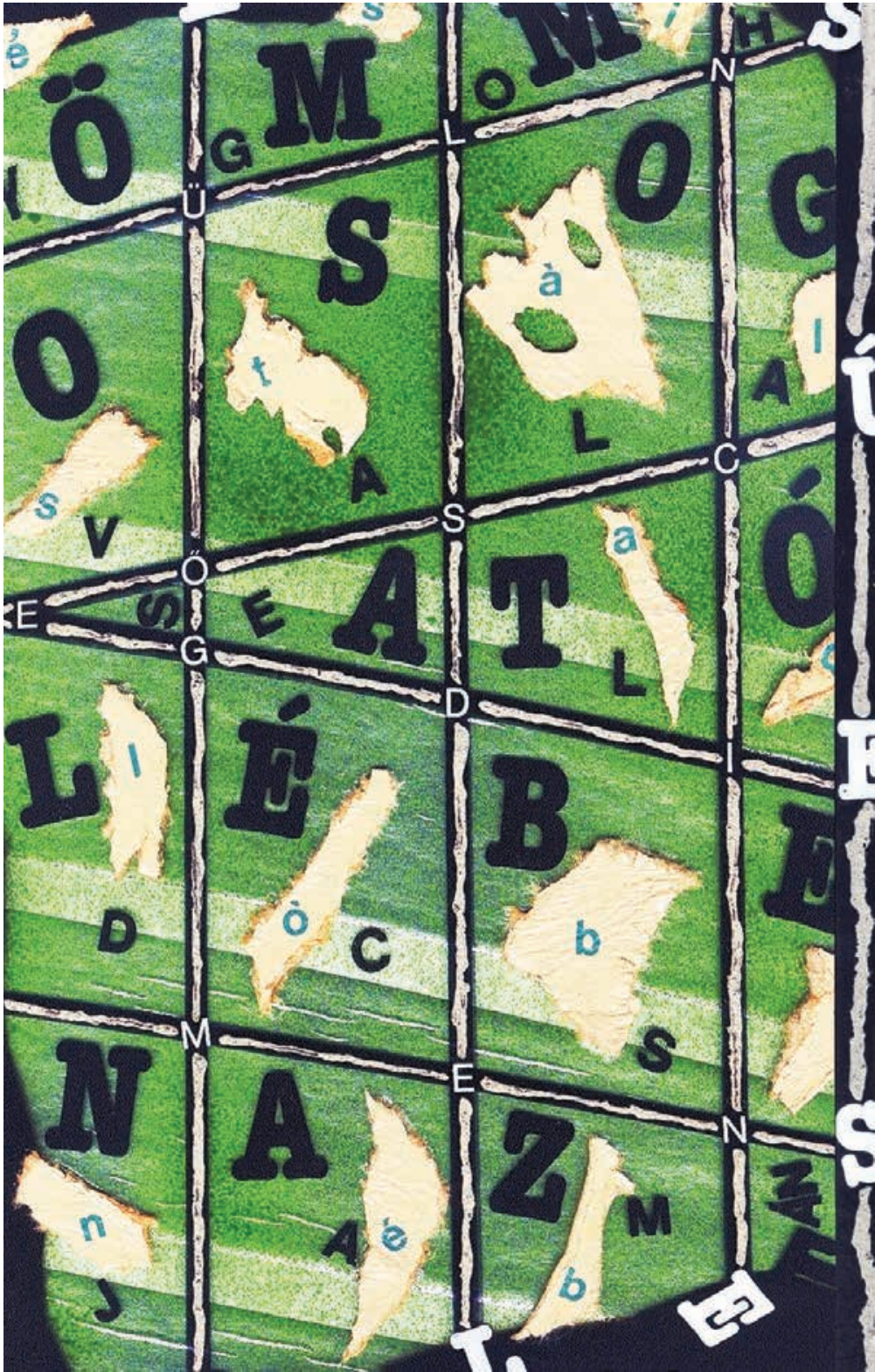
Május 31.

Valamelyik nap az „A la carte” nevű rádiós fecsge műsorban mondta valaki: nem szeretem a Himnuszt a kesergő-nótaszerúsége miatt. Egy pattogóbb, vidámabb szöveget jobban el tudnék magunknak képzelni. – A Himnusz megváltoztatásával, más szövegre cserélésével már többen és többször megpróbálkoztak. Legutóbb Rákosiék. S közismert a tanácsadóként felkért Kodály Zoltán válasza: Nekünk ez jó. – Nem tudom, Kodály hová tette a hangsúlyt, de nekem a „nekünk” szóra kívánczik. Ismert ugyanis Németh László meghatározása a magyar irodalomról: agonizáló irodalom. S Mészöly Miklósé: a magyar irodalomra a bujkáló egzisztencializmus és mazochizmus a jellemző.

Szerezhetnének zeneszerzőink, írhatnának költőink új, vidámabb, pattogóbb himnuszt, de a miénk lenne-e még az?

■ YOYOYOGASMANA DURANGDURARING alkotása

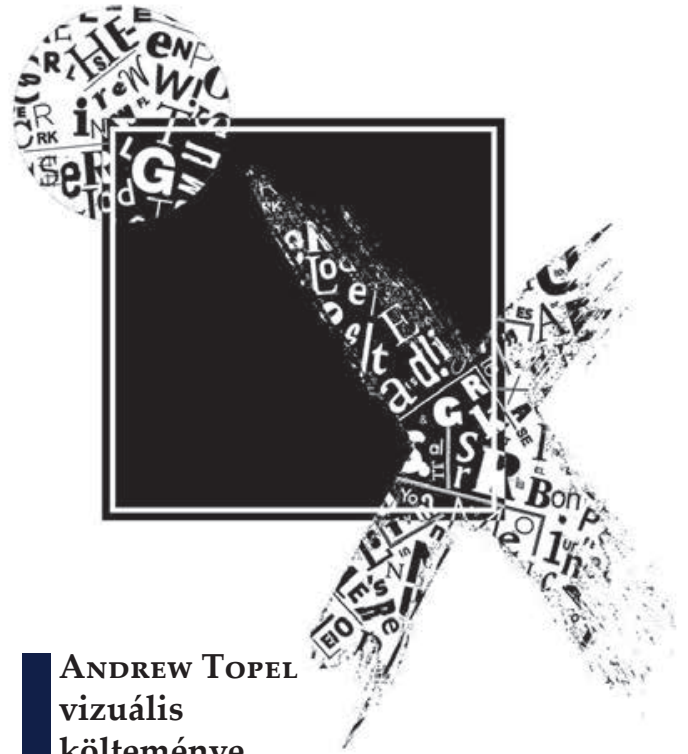

■ BÍRÓ JÓZSEF – Half and half - (visual poem)

Kilátó

FERNANDO AGUIAR MŰVE

ANDREW TOPEL
vizuális
költeménye

HEGEDŰS MÁRIA – örvénylény

ROSA GRAVINO MŰVE

NOVÁK VALENTIN

Utazás

Kálmánnak kiutaltak egy Trabant limuzint – újságolta Józsi Jenő Krúdynak, aki épp Késmárkra készült csülkös sztrapacska és korsó porter sörök ügyében.

– Ott a helyünk, midőn kigördül a Merkúr telepről. Igen, a jó öreg Merkúr segítse meg Mikszáthot furikázás közben. Ebben a vad világban, egy Trabantban, nem életbiztosítás a lét. Csak nehogy prózai véget érjen. De kedves öcsém, mikor tanult meg vezetni Mikszáth egyáltalán?

– A tavaszon iratkozott be, de hónapokig kellett fogyókúráznom, hogy elkezdhesse a gyakorlati vizsgát. Most épphogy befér egy Trabantba. A vezető ülést teljesen hátra kell tolna, de már megesett, hogy az kiugrott a sínből, Kálmán bácsi meg a kormányt eleresztve kapált a kocsiközé. Egy Moszkvics jobban óvna méltóságát, de ragaszkodott hozzá, hogy egy író papírban utazzon, vagy legalábbis papíripari paripán...

– A rossz nyelvek azt beszélnek, amikor Mikszáth apaszt a természetből, írásművészete zátonyra fut...

– Ráfogás, hülyeség, kérlek! De induljunk, mert lekéssük a nagy pillanatot.

– Kálmán bátyám, eljöttünk, hogy együtt ünnepeljünk! Krúdy is itt van, és fizeti Késmárkig az utat, ott a „létet”, s a szállást...

– És megbízik a rutinomban? Át tudok palózkodni a hegyeken? Kezdő úrvezetőként? Kellene gyakorlatoznom egy-két hetet Pesten. A Józsefvárosban meg a Wekerle-telepen, ahol olyan faramuci a forgalomszabályozás.

– Ne izgasd magad, Mikszáth – ért oda, s kezdett kedélyeskedni Krúdy. – Csak jobb lehetsz egy postakocsinál vagy egy fiákernél. Kalandra fel, öregem!

– Jó, jó, szálljatok be! De rosszul tájékozodom, ha én vezetek.

– Sebaj, jön Csáth is. Ő befér mögéd. Képzeld, vett egy okostelefont. Nagymenő paciensei vannak mostanában a Klinikán. Telik neki...

No, azon meg van dzsípiesz, vagy hogy mondják...

– Meggyőztetek! Irány Késmárk, gyerekek. De többen már nem férünk. Ady jöjjön Szfinxen.

Tudom, őt is vonzzák a hegyközi ivások, hehe. Gondolok itt a csucsai társasjátéokra... És mindent megneszel. Fogadjunk, hogy lestoppol a Külső Váci úton egy óvatlan pillanatban. Ja, és vegyétek le a tökfödőket, ott a kalaptartó, ha a visszapillantóban gombafejéket látok a szerpentineken, abból nem Késmárk, de ispotály lesz...

– Akaszd már le, Józsi Jenő, a sapkád innen! Ez a kormányváltó. Zavar, ha néha váltok. Ha már rám akaszkodtatok, mint vizes esernyők és esőkabátok a fogásra, legalább lógiátok ki magatokat, engem nem vegzálva, a kirielejszomat – göcögte Mikszáth. – Különben is itt kocintgattok – komolyodott el –, én meg meresztem a szemem. Jut eszembe, van nálatok úti okmány?

– Ugyan, Kálmán, ne aggodalmaskodj anynyit, ma átszáguldunk a nyitott határokon. De ha zártak, akkor is átjutunk az irodalom jogán! Csak pöfögj tovább! – bízatta Csáth.

– Igen, volt itt valami, ami megkeseríti a csülkös sztrapacska ízét, mert nemcsak a túlerjesztett túró keserítheti meg, hanem... – kotyogott volna tovább Krúdy kulináriás tudománya szerint, ha le nem püsszegi a korgó hasú kompánia.

– Volt, de elmúlt! A csülkös sztrapacska – játék határok nélkül. Ízekbe oltott, nemzetek fölötti karakter! – kontrázott Csáth, aki egyre polgáriasabb kinézettel bírt, mióta a Klinikán rendelt. (Alig fért el Mikszáth mögött.)

– Karaktertelenség! A puliszkát is székely ételnek hiszik, pedig a tisztasága is mamaliga. Móc vircsaft. Hogy ne beszéljünk a csepacsicsáról, csicsás kebabról, ami balkáni meg török trükk, tavaly mégis szín magyarok vendégeltek meg rá Zentán – bökdösött oda a szabadkainak Józsi Jenő.

– Móc vircsaft? Karl May indiánjai hozták be a Kárpát-medencébe! – kurjantott Csáth, de hangja felakadt egy huppanón. Kisvártatva hozzátette azért: – Magyar étek az, mert a havasalföldi vajdának nem volt annyi pénze, hogy megvegye a receptet, úgyhogy a fejedelmeknek adták el.

– Nehogy már nemzetiségi gasztrovihar törjön ki egy Trabant-biliben! Ácsi! Ha tovább folytatják, maguk kiszállnak – szigorkodott oda Mikszáth. – Inkább felveszek egy tót cigányzenekart, s fordulok vissza a Józsefvárosba kiskocsmáználni a Baross úton, mint itt üljek úri vezetőként, józanon, egy kétütemű, zwickau-i vizsályhordozóban. Amúgy is nyomja a hasam a kormánykerék, és már nem enged hátrébb csúsznom az üléssel egy polgárosodó pocak...

– Jó, abba hagyjuk! – rivalltak szinte egyszerre az utasok, mikor felvillant előttük a rémkép, hogy kiesnek a Trabant limuzin kasznijából és Mikszáth Kálmán kegyéből, aki, mit tagadjuk, nagy terhet, három, többé-kevésbé kortárs író, engedett be kormányváltós furnériumába. Albéke inkább, mint út mentén botorkálás.

– Hé, urak! Egy ideje követ minket egy motokikli. Sose tér le az érintett városok mellékútjain.

– Hej, ez Novi Bálint! – nyekkent egy útpuklin Józsi Jenő, miután belekandikált a visszapillantóba.

– Tényleg ő?

– Álljunk meg itt, igyunk meg egy sört abban a kávéházban, akkor megtudhatjuk – javalotta Krúdy.

– Én meg kávézgatok, hm, uraim?

– Késmárkon, kárpótlom, Mikszáthom!

– Milyen költői maga, ment volna vörös postakocsin, a kényelmes mindenit! Vagy egy Rezeda márkájú kecskén...

– Szóval, ha megállunk, megtudhatjuk, ki követ minket, és legfőképp miért? Ha velünk torpan, ránk hajt... – bölcselkedett Krúdy. – Azt hiszem, egy könnyű kis Jókai bablevest is bedobok itt...

– De gyalog folytatja az úr – dörmögött oda Mikszáth, miközben kitétte az indexet.

– Nagy ötlet itt lecsillapodnunk – bólogatott Csáth. – Szétnyom engem Mikszáth bácsi.

– Hé, urak, azt nézzétek! Ott parkol az operaházi szfinx. Akkor Ady megelőzött. Már ta-

valy is tervezte, hogy elköti a szobrot, amivel hosszú ideje duk-duk afférban áll – tódította Józsi Jenő.

A Novopacké bár hangzavarába először Mikszáth, utána, egymást ügyesen tuszakolva át a szűk bejáraton, Krúdy és Józsi Jenő, majd, kisé elmerengve, Csáth lépdelt be. A hozzájuk felzárkózott idegen szinte betolta őket a kávéházba.

A társaság üdvözölte Adyt, aki megvető némaságba burkolózva, valami felvidéki tokaji fröccsön melázott egyébként, és nem örvendett különösképp a jöttek jöttének. Mindenestre helyet foglaltak hőseink, és egyöntetűen Novopacké pívót kértek Valentintől, aki olykor bőven méri a habot. Rendelés dolgában az idegen más ízléshorizontot képviselt – Žatecet rendelt, de ahogy megkapta a félbarna itókát, egyenesen odalépdelt a sokatírt társulathoz.

Józsi Jenőnek még annyi ideje sem maradt, hogy megkérdezze Adyt, miként sikerült elkötnie a szfinxet, pedig már hegyezte a nyelvét.

– Köszönöm, hogy követhetem Önöket – szólalt meg határozottan Novi Bálint, mert ráértett Józsi Jenő, tényleg ez a senki fia követte őket, az, aki annyi nyugodt, hamuként telt év után, mindenféle zagyva kalandokba keveri őket. – Megengedik, hogy magukhoz verődjek? – kérdezte a köpcös fickó, miután megvalotta kilétét.

– Gyere, fiam, itt a helyed, de csak, ha te is úgy gondolod. És komolyan gondolod... És...

– Köszönöm, Kálmán bácsi, de ez nem ilyen egyszerű!

– No, leültél-e már?

– Ki a franc ez itt, ez a parvenü? – sziszegte Ady az orra alá.

– Leültem. Megültem. Hallgatom.

– Azért jöttél, hogy hallgassál? Minket?

– Azért.

– Akkor, nosza, fiam! Ad egy) Te Merkúrként követsz minket új útjainkon, óvod, nem szentesített, senki által, eddig még, nem rögzített tetteinket, szavainkat, mozdulatainkat. Ad kettő) Ha már itt vagy, mert egy rajtad kívüli ok iderendelt közénk, ha így, ha úgy, velünk kell tartás! Késmárkig és tovább! Ad három) Kedves barátom, egészségedre!

Erre Novi Bálint se szó, se beszéd, tollat és papírt vett elő. Írni kezdett. S mintha, ezzel együtt, távolodni kezdene a sörös kompániától. Mikszáth, Krúdy, Csáth, Józsi Jenő, és az idegenre fullánkszemekkel néző, Ady feltápáskodtak a toll sercenésére, s ott hagyták e szelíd motorost, hogy most már maga végezze be sorsát, vívja meg harcát holmi soros kompániákkal...

– Gyerekek, ez a Merkúr fiú, ez a Novi Bálint, jól mondom Jenő?, no, szóval fura egy figura.

– Mit akarhat? – biggyesztette a száját Krúdy.

– Hát nem értitek? Minket! Hozzánk húz – mondta, a kissé meghatódott, Józsi Jenő.

Ady közben berúgta a szfinxet, és előreviharzott, hogy mire megérkeznek a többiek Késmárkra, ő már felvehesse, a Lubló felé kocsmában, lesajnáló pózát.

– Akkor miért írt minket magától távol? Bújjon át a kulcslyukon! – tette fel az i-re a pontot Csáth Géza, minekutána, befúrta magát Mikszáth mögé a Trabantba, és öngyújtójával lepöccintette az üveges Novopacké kupakját.

– Nem állok meg minden fánál! – mordult oda Mikszáth.

Válaszképp, a sörösüvegből, sisteregve szökött elő a kortalanság szelleme, felszínre nyomva ezernyi, hirtelen jött és semmibe enyésző buborékot... Csáth füléhez tartotta az üveg száját, hogy így élvezze a szénsavgömbök kórusát. Krúdy szunyókálni próbált. Józsi Jenő a biztonsági övet igazgatta zakója hajtókája alá, míg Mikszáth rángatva bár, de útnak egyengette a kétütemű csodajárgányt... Kékes füstgomolyag maradt utánuk...

FELLINGER KÁROLY

Őrség

Álmomban egy hang ébresztett,
hasonlatos az Úréhoz,
aki megparancsolta Ábrahámnak,
áldozza fel neki Izsákot,
később azonosítottam a hangot,
összetéveszthetetlenül apám hangja volt,
borotvát kért, meg borotvahabot,
mire kiabálni kezdtem,
természetesen
megborotválom, hiszen
négy évig ezt tettem,
minden második nap,
míg ki nem lehelte a lelkét,
azon a szeptember tizenharmadikán,
ami ráadásul nem is péntekre esett,
pedig a péntek tizenharmadika szerencsés
napja volt apámnak,
amíg dolgozott, egy ilyen napon
száz koronát kapott
pluszban a főnökétől,
oly hangosan kiabáltam,
nem csoda, ha végül felébredtem,
s az édes otthon úgy fájt a számban,
mint a menthetetlen,
kihúzásra váró zápfogam.

MISKE EMŐ

Rejtekadó

MOLNÁR JÓZSEF

Agyagtáblákra írt titkok

Maga köré az ember barlangokat ácsol,
hogy türelemmel kivárja a jégkorszakot,
maga köré az ember vízeséseket sző,
hogy a lezúduló folyók alá állhasson,
és gyönyörködhesen benne,
maga alá az ember, aki gyáva és
nagyratörő, fegyvereket pattint,
eleinte kőből,

maga köré az ember állatokat terel,
előbb a pusztába, később az ólba,
maga köré az ember hajókat épít,
hogy a vízen is tudjon járni,
hogy az égben is tudjon járni,

maga köré az ember természetet ácsol,
és csak később találja fel
a sivatagi csendet,
maga köré az ember begyűjti
a gyűlölet csiráit, amelyből kinő
a féltékenység vérrel megöntözve,

maga köré az ember jó vallásokat kér
fentről, de ami fent, úgy lent elve
nem érvényesül,
maga köré az ember bölcs előre
látással agyagtáblákra ír titkokat,
hogy legyen mit összetörni,

maga köré az ember templomokat
épít, hogy legyen hova menekülnie,
maga köré az ember börtön-chippeket
forraszt, hogy mobilabb legyen,
maga köré az ember isten-gazdagságokat
épít isten nélküli helyeken,

maga köré az ember fekete lyukat ácsol,
legyen hova elbújjon besúgóí elől,
maga köré az ember gúlákba
rendezi tévedései falait,
de amit estére felhúz,
reggelre leomlik.

FERENCZFI JÁNOS

Csend

Megöl.
 Megszül.
 Megfélemlít.
 Megvigasztal.
 Ó a kenyér és
 Ó az asztal.
 Ó a kés,
 Hogy ölj,
 Hogy éltess.
 Ó a béke,
 Hogy élhess,
 Hogy alhass,
 Hogy halhass.

FELLINGER KÁROLY

Gyöngy

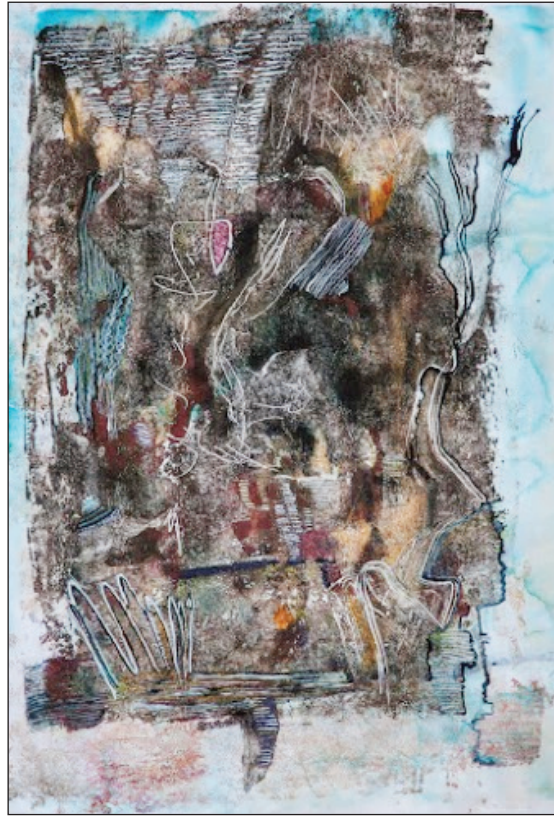
/valamennyi barátomnak/

Az apám által elolvasott
 tucatnyi versemből
 kiválaszthatod a neked
 legjobban tetsző egyet,
 és elszavalhatod halálomkor
 a legközelebbi keresztútnál,
 a többi úgy vacak, ahogy van.

NAGYGYÖRGY ERZSÉBET

Csend
a jussom

Lehet, mégsem kéne többé futnom
 csak a szél mögötti csend a jussom.
 Pedig mennyi-mennyi szépet látnék,
 ha nem éjjel futnék, mint az árnyék.

MISKE EMŐ: Búvóhely

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

halál

a színművész már nem vállalt szerepeket
 egy interjúban elárulta a titkot
 a feszültséget képtelen elviselni
 ami a világot jelentő deszkákra
 lépéssel jár neve egyet jelent azzal
 a magas minőséggel amit elvártak

tőle amit izületi fájdalmai
 szellemi teljesítőképességének
 egyre ijesztőbb csökkenése már nem tesz
 lehetővé félelme halálfélelem
 halálpontosan tudja mi áll mögötte
 ha maga mond le a színpadról egy színész

SZŰGYI ZOLTÁN

Élő többé ne láthassa

legyen ott a telekarcolt
jókora piros
kő
és

a fejét a szárnya alá dugva
alvó madarat
formázó kavics
a madárfejű
csüngő keblű
nőalak

heverjenek mind
akár a partra vetett halak
mint amiket
épp
csak úgy
a hívatlanul arra járók
a nagy porba
a zápor után
száradó homokba
belerajzoltak

és pontosan ugyanúgy
ahogy az antilopok is
sorakozzanak fel
az agyagbölények
s a dárdával
leölt vadlovak

a vörösfenyő cölöpre
tűzött
rénszarvaskoponya
álljon őrt
míg
el nem múlik az idő
és az imbolygó
lánggal
égő mécsesek
kísérteties fényében
a holtak
el nem veszítik arcukat

hogy élő többé
ne láthassa meg azt

DEBRECZENY GYÖRGY

egy régi képen

a végső igazságot ma nem tudom
mégis szeretnék leborulni
akár a rakomány
egy régi képen
most festem éppen

szeretnék mégis leborulni
mint szivarvég a mindenségben
káromkodjunk diszkrétén díszmagyarban
és lehetőleg tájszólásban
egy régi képen

mégsem szeretnék felborulni
inkább a végső igazság előtt
a végső igazság mögött
szeretnék festegetni én
talán egy régi képen

DEÉR GYÖRGY

Szél, repíts!

...meg kell fogódnom a szélben,
hadd' repítsen az!...
fillér-morzsa harc tövéből,
világi-pimasz vad repüléssel
lopni el magad.
mindegy, meddig – merre visz,
Napba, száll... zuhan?
– nincs cél,
nincs szög,
nincs irány,
szállhat úttalan.
szívem int, ha révbe ért,
s nem ér el már az ár...
előre hát:
repülj!
– nehogy visszaszállj!
vissza se találj!...

TÉPŐ DONÁT

Érkező oldal

Egy ideje már érlelődött bennünk a gondolat, de úgy igazán csak a megelőző Szilveszterkor kezdtük el komolyan tervezgetni: hogyan fogunk odajutni, mivel, és egyáltalán miből?

Én már egész évben gyűjtöttem a kreditjeimet, félretettem, amikor csak tudtam, és próbáltam meggyőzni Bobót, hogy neki is spórolni kellene. Egész tavasszal a testét árulta.

Meg kell hagyni, pillanatok alatt összeszedett annyi kreditet, amiből jó ideig kényelmesen ellettünk volna, de húsz évnyi együttélés után nem tudom, miből gondolta, hogy nem jövök rá, honnan vannak az egységek. Mindenesetre nem szóltam neki, hogy örüljön. Ebben a lestrapált világban minden örömteli pillanat számít, és talán volt pár plusz orgazmusa is közben, abból meg sosem elég.

Lényeg, hogy májusra megvoltak a kreditek, én ezalatt leszerveztem egy félig legális földalatti járatot (azt hiszem, egykori szerviz alagutat áshattak át a helyi japán destruktórok), amit jó áron csíptem meg, és biztonságosnak is tűnt. A hordozók, akiket körbekérdeztem, mind azt mondták, hogy a vonal kezelői igen jól képzetek. Minden adott volt az indulásra.

Aznap reggel aztán mindketten izgatottan ébredtünk, és olyan érzésünk volt, mintha nem is aludtunk volna semmit. Gyerekes életöröm töltött el, ahogy ittam a reggeli aminosav adagomat, lelkesen húztam magamra a védőkapcsolót, és szerintem még akkor is mosolyogtam, amikor becsatoltam Bobo sisakján a biztonsági szelepet. Rég nem hagytuk el a telepet, és már nem is emlékeztem, mikor utaztam a központi szalagvonalon kívül utoljára.

A tömb gyári liftje pillanatok alatt levitt minket a harmincadikról, és meg sem állt a földszinti kapuig. Néhány órát gyalogolnunk kellett a többnyire elhagyatott városban, de a szürkeségben szerencsére semmi nem támadott meg minket. Ilyenkor már nem nagyon mozog semmi az utcákon, mert jön a napfelkelte, onnantól a küzdelem folyamatos, jutalom nincs, a pillanatnyi győzelemért azonnal hatalmas árat kell fizetni.

Felszerelésünk nem volt túl nagy, Bobo hátizsákját teletöltöttük szénhidrát-kockákkal, nálam meg volt pár meleg ruha és az úszódresszek, amiket akkor használtunk utoljára, húsz éve az olimpián. Még az is eszembe jutott, hogy ott feküdtem le vele először. Gyakorlatilag már előtte együtt voltunk, de nem akartuk elterelni az edző meg a csapat figyelmét sem a versenyről, úgyhogy az edzéseken kívül csak szolidan találkoztunk. Aznap, amikor hajszál híján, de végül még sem jutottunk be a döntőbe, este, az olimpiai faluban berángatott a szobájába, és rendesen megcsinált. Akkor azt mondta, egy életre végzett a szinkronúszással, és csalódott a kialakított szabályrendszerrel szemben. Próbáltam hatni rá, hogy a számunk még csak most először volt hivatalos programon, és miénk a jövő, de nagyon elszántsak tűnt. Később azal hancegett, hogy ő már akkor megérezte a közelgő katasztrófát, a felbomló rendet meg a káoszt, de én tudtam, hogy egyszerűen csak gyáva volt újból nekifogni, az elejéről kezdeni, újraépíteni a stratégiát, az egyre nyilvánvalóbbá váló kapcsolatunk mellett. De az úszódresszek azért megmaradtak emlékebe.

Volt még nálunk egy-egy oldalra csatolható vizes palack, amelyeket a biztonság kedvéért lekódoltunk, nehogy bárkinek is eszébe jusson megkaparintani azt. Habár úgy hírlük, a felföldön újabban akadnak elkallódott technikusok, akik minden gond nélkül kifejtik, de ezzel nem törődünk. Minden civilizáció csak temérdek emberélet árán működött, és mi is csak az örvénylés meghatározhatatlan részei voltunk.

A nap már magasan járt, amikor megérkeztünk a széntelet melletti cellákhoz, ahol régóta nem működtek a térfigyelő kamerák, és nem volt senki, aki arra vállalkozott volna, hogy idejöjjön orvosolni ezt a hibát, így hát nyugodtan hatoltunk le a föld alá, ahol már vártak ránk a lefizetett kísérők. Ódivatú, ócska fekete szakafandert viseltek, amelyeknek kérdéses volt a szavatossága, de nekik látszólag megfelelt. Elvezettek minket a járatig, ami még vagy három órányira lehetett a bejáratától, de legalább a sisakokat levehettük, és szakaszonként szívhattunk a befúvókákból.

A szerelvényünk indulóperonja a semmiből bukkant elő. Akkor a kezelők óráira további krediteket húztunk át, és a megegyezés szerinti utolsó részletet fent tartottuk az érkező oldalon dokkoló pajtásaiknak. Az illegális indulóhelyeket általában a kisebb klánok ellenőrzik, és üzemeltetik, ám jól informáltságuk sem elég garancia arra, hogy minden gördülékenyen megy egy ilyen utazás alkalmával. A kerámiakristályos nanokompozitokból szárazott alagút már sok helyen sérült, és nem hiába nem használják már a leválasztott részeket, melynek karbantartását az idelent élő kiselejtezett technikusok végzik. Egy-egy klán hírneve szinte csak tőlük függ, ügyességük mozgatja a tulajdonképpeni földalatti piacot. Tíz óra alatt zökkenőmentes utazásunk volt, és még egy jó kis altatókóktélt is kaptunk, precízen időzítve.

Az álomra nem emlékszem az útról, csupán foszlányok maradtak meg, de az biztos, hogy a régi olimpiai faluban voltam. Az érkező oldalon ébredtem, és félórányi kábaság után a kivezető alagútban végre felfogtam, hogy elvileg megérkeztünk Rióba. Látni még nem láttam belőle semmit, de Bobo folyamatos nyüzsgése elterelte a figyelmemet arról, hogy még néhány órát bolyonganunk kell a föld alatt. Megállás nélkül pofázott, mintha valami stimulánszt szedett volna. Vagy csak túlaludta magát? Ezen gondolkodtam, meg hogy ez az átszálló egyébként is szükségszerű lett volna, hiszen ebben az időzónában még nem ment le a nap. Két órát kellett még kibírnunk, és az pont elég is volt ahhoz, hogy egy oldalvonalon eljussunk a célunk közelébe. Közben Bobo folyamatosan darálta az egykori olimpiával kapcsolatos statisztikákat. Tizenhatalmú ágy, dupla kerítés. Időnként azzal ugratom, hogy matek szakra kellett volna jelentkeznie sport helyett, de persze akkor nem lenne ilyen jó kis teste még most is.

A kijárat lifte megjelenése feloldotta bennem az utolsó gátakat, és kezdtem átvenni Bobo lelkesedését. Mintha valami rég elzáródott drog darabka gördült volna fel az ereimben. Rég nem tapasztaltam ezt az érzést. Furcsa volt újraélni. Eljött az idő, hogy rendezzük végső tartozásunkat, a kezelők mosolyát szelíden tompította az arcukat fedő maszk, én még kisajtoltam magamból egy félig hálás Gracias-t feléjük, aztán beszálltam Bobo mögé a liftbe.

Az a néhány perc, míg felértünk a felszínre, komoran telt. Bobo azt mondta:

– A civilizáció nem volt egyéb közönséges trükknél, melynek segítségével a burzsoázia megpróbálta fenntartani felsőbbrendűségi érzését.

– Szerintem Istennek egyszerűen csak feltett szándéka, hogy megleckéztessen minket! – vágtam rá azonnal, hátha ettől magához tér, és így is lett: felnézett ám, és én megcsókoltam.

A szuszogó liftajtó lassan engedte be a naplementét, és már ott is álltunk az olimpiai falu bejáratánál, a biztonság kedvéért újra sisakban, de talán már az sem kellett volna. A nap mindkét fele lemenőben volt, sodródtak egymás után a látóhatár felé, mi pedig beléptünk a hatalmas komplexumba, ami siralmasan nézett ki. A biciklisávokat már majdnem teljesen benőtte a gaz, és kiszáradt fűcsomók halmait pergette a szél. A hosszanti útsávok szélén kirakott óvszerautomaták összerogyva, rozsdásan hajoltak a föld felé, kibelevve. Az egykoron ötszillagos létesítmények elsőre lerobbant katonai kaszárnyáknak tűntek, Bobo szerint a harminc egy, egyenként tizenhét emeletes toronyházakba összesen több mint háromezer ötszáz apartmant építettek. Aztán ott voltak a tenispályák, az úszómedencék meg az edzőhangárak, kibővített éttermi szolgáltatásokkal. Nem tudni, mindez hova lett, de már tudtam, hogy itt sincs máshogy, mint mifelénk: minden nap minden órában harcba kell szállni az éhséggel, a fáradtsággal, a hideggel, a kimerültséggel, élesíteni kell az elmét, edzeni a türelmet, megfeszíteni az akaratot, el kell vetni a méltóságot, rá kell hagyni azokra az erőkre, amelyek zord időkben egyes fajokat a túléléshez segítik. Láttam, hogy Bobo is ugyanerre gondol, amikor beljebb haladva elsétáltunk a központi szobortábla mellett, melyből letöredeztek a szélső betűk és csak az IO201 maradt.

– Gyere Cort, keressük meg az az istenverte szobát, és lazuljunk el! – javasolta Bobo, és a 26-os épülettömb felé vette az irányt, és én követtem, akármilyen mélyre is akart menni. Mert a dolgok felszíne gyakran torz és nevetéses – akár még mulatni is lehet rajtuk – főleg, ha valaki nem érti, miként jött létre ez a felszín, és meg se próbál bepillantani alá. Aki biztonságban érzi magát, az könnyen nevet a többin. És mi már rég megtanultuk, hogy csak a szenny tiszta, mert az nem adja ki magát másnak.

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

jelentés

a nap pontosan ugyanúgy süt a gangon
a szomszéd macskája megint a virágzó
kaktuszod mögé bújt könnyíteni magán
fölöttünk a hegedűs mindig gyakorol
szokása szerint nyitott ablaknál most is
lánya már zongorázik fia hegedül

tanulmányaid nem érzékelhetőek
tehetséget szorgalmat nem örökölték
a csatornacsere még várat magára
a muskátlijaid így életveszélyben
vannak az egyre gyakoribb monszunesők
alkalmával a víz mintha szándékosan

a virágaid ellen indulna harcba
elrángatom a vízesés elől mindet
amikor otthon vagyok de ez ritkaság
munka után futkosok folyamatosan
vérbeli tollforgatókra már nincs szükség
mert boldog boldogtalan újságíró lett

harsogja a másét felkészületlenül
a magáét írni nagyon nem éri meg
a tulajból kell felkészülni rendesen
szakmázni otthon vagy a kocsmákban lehet
értelme nincs csak a kedvét veszíti el
az ember egy lépést sem halad előre

a világ vigyázni kell nehogy az otthon
falait is sötétebbre fessék kóbor
indulatok érdekek és feszültségek
legalább a falakon belül viszonylag
normális körülmények között lehessen
élni őszinte jelentést írni neked

HEGYI BOTOS ATTILA

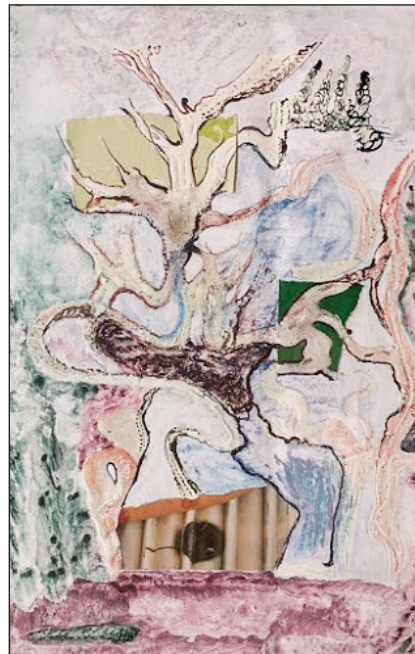
Lebeg az éj

Lebeg az Éj kútvizében.
Lélegzik. Föld boga-ága.
Dobogó mag. Zsurló. Korall.
Hal, gyík, madár. Philoméla.
Ím, a csoda valóra vált.
Irul-virul valahára?
Mivé leszel, legszebb csillag?
Hová szemünknek világa?

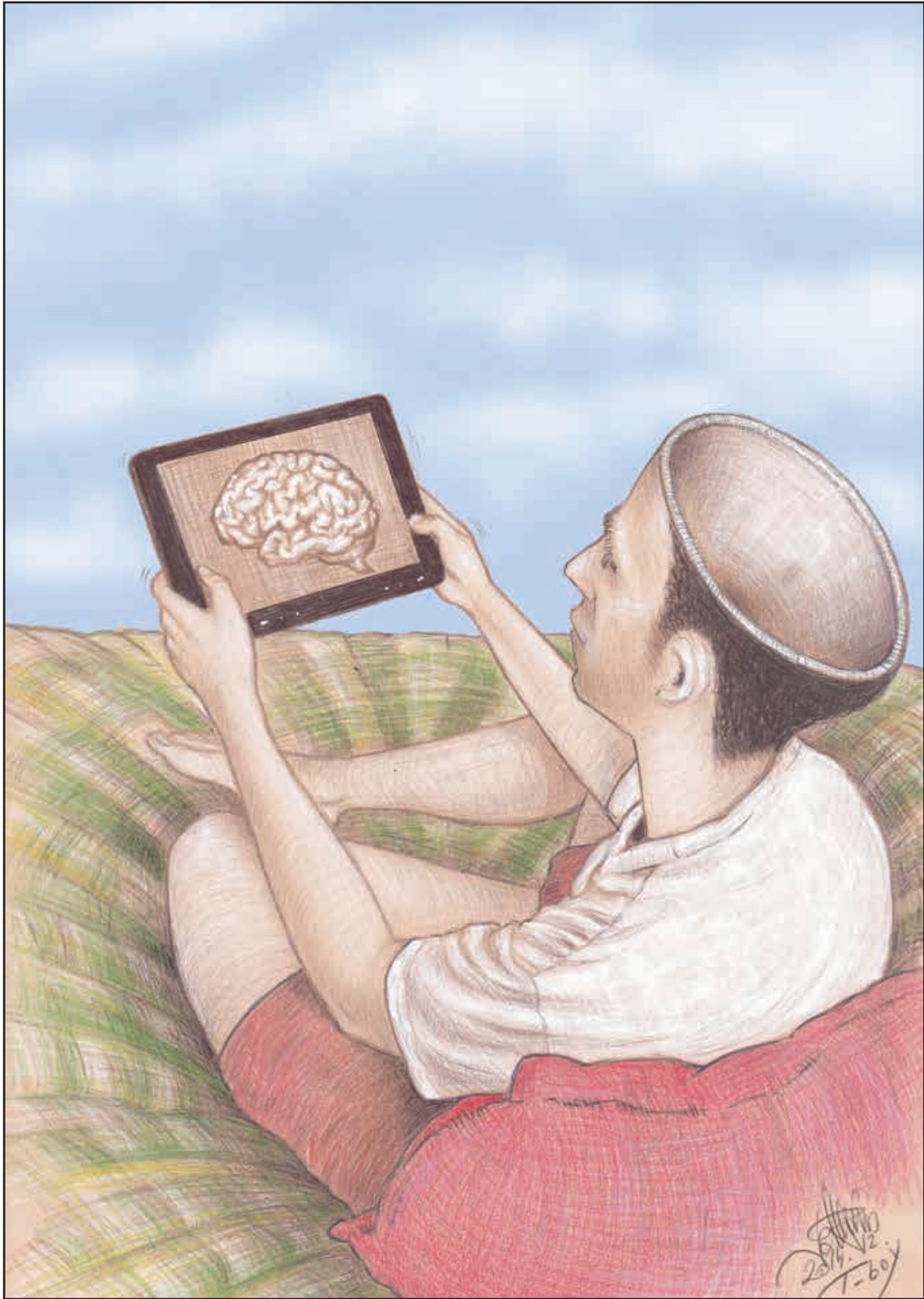
MORKUSZT TAMÁS

A kedvenc

Ők megetették
a Vélemény Lényt.
Az hálásan nyalogatta
a Döntő Intelligencia kezét.
Aki a örök törvényeit
az ő csupasz bőrébe maratta.
Miközben jóllakottan dorombolt.
A szögesdrót póráz végén.

MISKE EMŐ: Ösvények

GAÁL TIBOR T-BOY: Agyhalott generáció

VÖRÖS ISTVÁN

Elmegyek az élet mellett

Teljesen kicsavartál,
összegyűrtél és eldobtál.
Pedig nem is akartad.
Nem akartál semmit.
Először sima voltam,
mint a rétes, ha nyújtják.
Szótlanul túr az asztalon,
és egyre szélesebb.
Vagy mint egy régi,
szétnyitott újság.
És egyre vékonyabb.
Ha nem gyúrsz össze,
rég a szélességbe
vékonyodok, ha nem
dobsz el, kezedhez
tapadó labda maradok.
Pattogtass, dekázz velem,
vágj a falhoz! Megütöm
magam és vissza.
Vess a labdaevők elé!
Ha azt hiszed, az élet
megy el veled mellettem,
tévedsz. Én megyek
el az élet mellett,
és a vállammal meglököm.

VARGA IMRE

Földön az ég

Madár árnyéka.
Hogy sodródik idelent
a szélfútt papír.

ROSA GRAVINO vizuális költeménye

DRASKÓCZI ÁGNES

Múlandó

Ha verset írni nem tud,
kreativitását
kenyérsütésbe,
medvehagymás pogácsába öli,
megszállottan takarít,
hetente kétszer fut,
fiatal fiúkra visszamosolyog,
reggel munkába rohan,
délután napfürdőzve hazasétál,
gyerekeit megszeretgeti,
leckét ír velük,
s az éjszakába dúdolja magányát.
Reméli, elmúlik az is.

MOLNÁR JÓZSEF A Föld hangján

– Kocsis Zoltán emlékére

Aznap egész nap esik az eső.
 Ez elgondolkodtatja, „talán
 még kapok lehetőséget a hibák
 kijavítására”. ...Készülő művén
 igazít itt-ott, hogy le tudja tenni
 arra a képzeletbeli asztalra...
 Szimfóniájának a föld
 hangján kell megszólalnia, tudja
 ezt.

Nem tökéletes az egészsége,
 de aki az alkotás kegyelemke-
 nyerén él, az nem foglalkozik
 fájdalmaival. „A Hangnak
 minden nyelven ugyanúgy
 kell megdobogtatnia a szívet, bárkié
 is legyen az”, ez jár az eszében.

Az ő szíve, az ő szíve! –
 sóhajtja a párás, földet emésztő
 csendben, mikor a zongora
 fehér és fekete billentyűin végig
 simítja kezét.

Ekkor már a padlón fekszik,
 elkékvült szívében megfeszül az
 Úr.

Amelyben az idő könnycseppjei
 egy
 kézről kiejtett kottára hullnak.

ÁRNY A KÖVÖN
 ORSZÁG LILI MŰVÉSZETE

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
 2016. december 17. – 2017. március 26.

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNER:

SPANGEL PÉTER

Székely fonó Szalonnával

Fotó: Magyar Állami Operaház

Közeleg Kodály Zoltán halálának ötvenedik évfordulója. A Magyar Állami Operaház a Székely fonóval tiszteleg a mester előtt, akiről a Nyugat 1921/3. számában Bartók azt írta: „nem azért becsülöm Kodályt, mint a legjobb magyar zenészt, mert barátom, hanem azért lett egyetlen barátom, mert (nagyszerű emberi kvalitásaitól eltekintve) a legjobb magyar zenész.”

Nos, Kodály e daljátéka „ősidők” óta vita tárgya. Már a műfaji megjelölés sem könnyíti meg az értelmezést: „Magyar életkép Erdélyből”. Ezért is érdekes, hogyan fest a Székely fonó napjaink operaszínpadán.

Kodály utazásai során arra jutott, hogy a népdalok le nem jegyzett, hatalmas népi eposz töredékei. A Magyar népzene című művében ötvenhét magyar népdalt és népballadát dolgozott fel, ez a dalciklus tekinthető tulajdonképpen a Székely fonó előzményének. A daljáték komponálásához a ciklusból tizenkilenc dalbetétet használt fel, ezekkel kisebb színházakban próbálkozott, és a nagy siker meggyőzte arról, hogy művét – Radnai Miklós igazgató biztatására is – kibővítsé az Operaház számára.

Az 1932. április 24-én, Sergio Failoni dirigálta egyfelvonásos daljáték ősbemutatója zajos sikert hozott, mit szinte azonnal követett az itáliai premier, a milánói La Scalában. A szerző Toscanini páholyában nézte végig a produkciót. Puccini lánya a premier után személyesen gratulált Kodálynak. A Székely fonót eleddig kilenc alkalommal újíttotta fel az Operaház.

A mostani repríz a világhírű lengyel rendező, *Mikhal Znaniecki* vállalta. Az egyfelvonásost *Pál István Szalonna* és bandája fél órás, népdalra „hangoló” programja vezette be. *Kocsár Balázs* megbízott főzeneigazgató irányításával az előadás során pontosan, bár picit talán hangosan húzta a „nagyzenekar”. *Gál Erika* (Háziaszony) altja kellő drámaisággal, hisztérikus önmarcangolással szólaltatta meg A rossz feleség balladáját, szólószámaiban kiemelkedőt nyújtott. *Rost Andrea* kevesebb lírával is beírta. *Molnár Levente* (Kérő) a záró képben igazolta: energikus, remek hangú kondícióval rendelkező művész.

Nagy meglepetés tehát nincs, de azért 2016-ban is „megél” a színen Kodály műve.

tama
tailor made solutions

www.tamaso.hu

Kis példányszámú könyvek és
újságok gyártásának specialistája

– Belvárosi csodák –

BOLEMANT LÁSZLÓ:

a Vörösmarty téren, napfényben és esőben

az ötvenhetedik.

A báva napfény tékozlóan keringőzött szobámban*; délutáni, egészen éles kontúrokat rajzolt a függöny hajlataira. Elég volt, ha csak félrehajtottam fejem és kiemeltem az erősen sütő fénysáv-
ból, s ekkor a falon a fehérből még egy pillanatra, csak amíg félrehúzódtam, még kitakartam egy íves szélű alakzatot – árnyékomat –, melynek több testrésze is volt: a könyököm és a térdem is, s a zöld válenda** olyan puhán otthonos volt, a

a hatvanhetedik.

A déli órák metsző, égető napfénye a szabálytalanul elrendezett napernyők körvonalait másolta a kövezetre. Nem a falakra, azok telibe kapták a napsugarakat, és teljesen ki voltak terítve a tér négy lapjára – mintegy kockaként befogva a könyveket lapozó, bámuló, bűvölő tekintetű emberek odasereglett bolyát.

A fény elől alig lehetett menekülni, csakis egyetlen módon: a tekintetet lefelé irányítva, vagy a hetvenhetedik.

A nyári zápor szinte percek alatt zúdult ránk, mindenki valamilyen biztonságosnak hitt helyre, az éppenhogy a könyveket lefedő sátrak szélei alá húzódtott – ameddig csak a könyvespultok engedték –, s ihletetten várt, nézte a csodát, ezt a belvárosi vízesést, mely egyszerre és minden-
hová zuhogott, s amikor már beszakadásig megtöltötte a sátortetőket, már a könyvek szélső sorait kezdte nyálaszni, mondhatni, a saját alakjára formálni. Ekkor már minden másodperc számított, a könyvek,

a nyolcvanhetedik.

(A) dedikáló írók, költők, s a nem-dedikálók is, el-, azaz bemenekültek, ki-ki a maga bűvőhelyére: a Gerbeaud-ba, a Szamosba, de még a kiadói bódék fokozottan felértékelődött talpalatnyi területeit is elfoglalta, aki tehette.

Az elemekkel folytatott csata után, később, a már csak gyengén csepergő esőben és a lágyan simogató napsugarakban, sokan elindultak hazafelé. Pedig most lenne még jó maradni...

Ahogy én is, kezemben a csomagommal, a közeli utca felé.

A báva napfény újra keringőzni kezdett.

A tükröződő pocsolókat tetejükön megtartó sátrak felett, a harmadik emeleti balkon ajtajában a fehér fátyolfüggöny a szoba belseje felé libbent, s a néma falakat lassan melegíteni kezdte a nap.

* E. P.: Bevezetés

a szépirodalomba, 1986

**válenda – heverő, csehül

**A művet a 87. Ünnepi
Könyvhéten történtek ihlették**

B E L V Á R O S

A JÖVŐ VÁROSA

támogatásával.

„És zsong az ének áhítatba zöngve...”
Kosztolányi Dezső

A MOLNÁR-C. PÁL MŰTEREM-MÚZEUM AJÁNDÉKA A NYUGAT PLUSZ OLVASÓINAK!

A mű címe:
Molnár-C. Pál: Betlehemi csillag

Molnár-C. Pál (1894–1981) festőművész a Gellérthegy oldalában, egy Ménesi úti villában élt és alkotott 50 éven át. Halála után, 1984-ben kisebbik lánya, dr. Csillag Pálné Éva magánmúzeumot hozott létre, ahol a művek a születésük helyén láthatók, és szinte érződik rajtuk a festék illata. A Molnár-C. Pál Műterem-Múzeum a legrégebbi, családi gondozásban lévő magánmúzeum az országban.

A múzeum címe: 1118 Budapest, Ménesi út 65.

E-mail: info@mcpmuzeum.hu